

Plan
Strategiczny dla
Wspólnej
Polityki
Rolnej
na lata 2023-2027

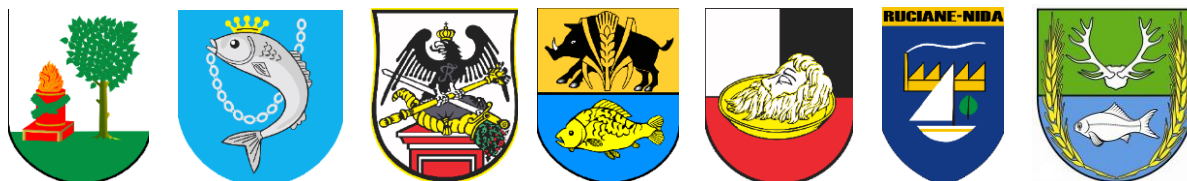

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Lokalna Strategia Rozwoju *LGD „Mazurskie Morze”* *na lata 2021-2029*

zatwierdzona uchwałą Nr 4/2023 Walnego Zebrania Członków LGD „Mazurskie Morze” z dnia 1 czerwca 2023 r. – tekst jednolity przyjęty uchwałą Zarządu po usunięciu braków i omyłek

Biała Piska, Mikołajki, Mrągowo, Orzysz, Piecki, Pisz, Ruciane-Nida, Sorkwity, Mrągowo (gm.wiejska)

Wizja LGD „Mazurskie Morze”

„Mazurskie Morze” to miejsce zamieszkane przez przedsiębiorczych i dumnych ze swojej ziemi i swojej pracy mieszkańców. Tutaj szanuje się przyrodę i pielęgnuje tradycje. Tutaj rolnicy i rybacy wytwarzają naturalną żywność zgodnie z tradycyjnymi przepisami. Tutaj przez okrągły rok przyjmuje się gości i turystów z Polski i zagranicy, by mogli aktywnie i ciekawie wypoczywać w kontakcie z piękną naturą i bogatą lokalną kulturą.

Misja LGD „Mazurskie Morze”

LGD MM działa na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców wsi i miasteczek, wspierając ich aktywność gospodarczą, społeczną, kulturalną.

Orzysz, czerwiec 2023 r.

Spis treści

Wstęp.....	4
Rozdział I Charakterystyka partnerstwa lokalnego	4
I.1 Forma prawna i nazwa stowarzyszenia	4
I.2 Opis procesu tworzenia partnerstwa.....	4
I.3 Ogólny opis struktury LGD.....	5
I.3.1. Informacja o składzie organu decyzyjnego i stosowane rozwiązania w procesie decyzyjnym.....	6
I.4 Działania dla skutecznego partnerstwa na obszarze LSR	6
I.4.1 Partnerstwo wewnętrzne.....	6
I.4.2 Poszukiwanie i kojarzenie partnerów.....	7
I.5 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD.....	7
Rozdział II Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR.....	8
II.1 Uwarunkowania przestrzenne, geograficzne, przyrodnicze.....	8
II.2 Opis ludności i spójność obszaru	10
II.3 Uwarunkowania społeczno-gospodarcze i demograficzne.	12
Rozdział III Partycypacyjny charakter LSR.....	18
III.1 Zaangażowane strony i wykorzystane metody angażowania	18
III.2 Dane z konsultacji społecznych, wyniki analizy wniosków.....	20
III.3 Planowane działania informacyjne i wzmacniające partnerstwo we wdrażaniu LSR.....	21
III.3.1 Metody wspierania społeczności w rozwijaniu pomysłów kwalifikujących się do wsparcia	22
Rozdział IV Analiza potrzeb i potencjału LSR	22
IV.1. a Potrzeby rozwojowe	22
IV.1. b Potencjał	23
IV.2 Grupy docelowe	24
IV.3 Analiza możliwości wsparcia inicjatyw – pozostałe instrumenty	25
Rozdział V Spójność, komplementarność i synergia.....	26
V.1. Komplementarność z innymi dokumentami strategicznymi.....	26
V.2 Wartość dodana podejścia LEADER.....	27
Rozdział VI Cele i wskaźniki	28
VI.1 Cele oraz przedsięwzięcia. Formy wsparcia.....	28
VI.2 Cele z podziałem na źródła finansowania	31
VI.3 Mierzalność wskaźników. Źródła pozyskania danych do pomiaru.....	33
Rozdział VII Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru.....	411
VII. 1. Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych.	411
VII.2 Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów.....	422
VII. 3 Wypracowane podstawowe założenia do kryteriów lokalnych oceny operacji.	433
VII.4 Zasada innowacyjności w kryteriach wyboru operacji.	433

VII. 5 Projekty grantowe i operacje własne.....	444
Rozdział VIII Plan Działania.....	455
VIII. 1 Kamienie milowe.....	466
Rozdział IX Plan finansowy LSR.....	477
IX.1 Opis źródeł finansowania i powiązanie ich z celami.....	477
Rozdział X Monitoring i ewaluacja.....	488
Załączniki.....	50

Wstęp

LSR jest dokumentem strategicznym opracowanym z udziałem społeczności lokalnej obszaru LGD „Mazurskie Morze”. Główną ideą tworzenia dokumentu było wskazanie kierunków rozwoju i zmian jakie należałoby podjąć dla podniesienia jakości życia mieszkańców oraz rozwiązania najważniejszych problemów rozwojowych obszaru. Strategia powstawała stopniowo wraz z gromadzoną wiedzą o regionie i jej mieszkańcach. Spotkania z mieszkańcami i analiza sytuacji w gminach pozwoliła na sformułowanie listy potrzeb i problemów, których rozwiązanie może przyczynić się do wzmocnienia sektora społecznego, publicznego, sektora gospodarczego i podniesienia jakości życia mieszkańców.

Tworząc LSR dołożyliśmy starań, aby opis sytuacji wyjściowej był jak najbardziej rzetelny i uwzględniał głos mieszkańców. Dzięki temu zaproponowane kierunki działań odpowiadają rzeczywistym potrzebom i możliwościom wdrożeniowym lokalnej społeczności. W oparciu o LSR uda się zmobilizować lokalną społeczność, by podejmowała wyzwania w zakresie realizacji swoich projektów. W wyniku analizy oraz uwzględniając wnioski z konsultacji społecznych odnoszące się do zidentyfikowanych potrzeb, LGD MM przyjęła określone cele do realizacji LSR. Dla każdego celu określono przedsięwzięcia. Następnie odniesiono się do rodzaju operacji umożliwiających osiągnięcie założonych celów.

Rozdział I Charakterystyka partnerstwa lokalnego

I.1 Forma prawna i nazwa stowarzyszenia

Lokalna Grupa Działania „Mazurskie Morze” działa jako stowarzyszenie na podstawie przepisów ustawy z 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (t.j. (Dz. U. z 2020 r. poz. 2261). Od sierpnia 2013 r. LGD „Mazurskie Morze” posiada status organizacji pożytku publicznego wpisany do KRS.

Forma organizacyjno-prawna LGD jest dodatkowo unormowana przepisami ustawy z dnia 8 kwietnia 2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (Dz. U. z 2023 poz. 412 oraz przepisami ustawy o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2022 r. poz. 943, Dz.U. z 2023 r. poz. 412). Siedzibą LGD MM jest miasto Orzysz. Data wpisu do rejestru stowarzyszeń to 19.09.2008 r.

Organami Stowarzyszenia są: Walne Zebranie Członków, Zarząd, Komisja Rewizyjna, Rada Decyzyjna.

I.2 Opis procesu tworzenia partnerstwa

Lokalna Grupa Działania „Mazurskie Morze” utworzona została w 2008 roku z inicjatywy samorządów lokalnych sześciu gmin położonych wokół jeziora Śniardwy: Biała Piska, Mikołajki, Orzysz, Piecki, Pisz i Ruciane-Nida. Do udziału w LGD „Mazurskie Morze” zostali zaproszeni partnerzy społeczno-gospodarczy. Stowarzyszenie wdrażało w okresie programowania 2007-2013 dwie strategie – Lokalną Strategię Rozwoju oraz Lokalną Strategię Rozwoju Obszarów Rybackich. Podmioty z sektora publicznego, społecznego, gospodarczego uczestniczące we wdrażaniu powyższych strategii kontynuowały swój udział w przygotowaniu i realizacji LSR w okresie 2014-2020. W okresie tym obszar wdrażania strategii objął również Gminę Sorkwity i Gminę Mrągowo. Wśród kadry zarządzającej Stowarzyszenia znalazły się osoby posiadające wiedzę i doświadczenie niezbędną dla realizacji operacji w ramach LSR. Osoby te to przedstawiciele samorządu gminnego, członkowie organizacji pozarządowych posiadający doświadczenie w projektach aktywizujących mieszkańców, przedsiębiorcy, mieszkańcy znający specyfikę i potrzeby obszaru. Kadra zarządzająca wykorzysta swoje doświadczenie z okresu 2007-2013 i 2014-2020 przy realizacji LSR do roku 2029. LGD „Mazurskie Morze” kontynuować będzie dotychczasową politykę podejścia Leader oraz RLKS korzystając ze środków funduszu PS WPR 2021-2027, a także przy wykorzystaniu innych środków zewnętrznych dostępnych w kolejnym okresie wdrażania LSR. Dotychczasowe strategiczne działania LGD mające znaczenie dla procesu wdrażania planowanej LSR skupiały się na budowaniu efektywnego partnerstwa i współpracy przy realizacji operacji przyczyniających się do osiągnięcia mierzalnych efektów założonych w LSR i LSROR. To partnerstwo i współpraca przyczyniło się do zrealizowania, w okresie lat 2008-2022, przez beneficjentów pomocy ponad 180 operacji dofinansowanych ze środków PO RYBY, oraz ponad 200 operacji dofinansowanych ze środków PROW. Główne znaczenie miały operacje przyczyniające się do wsparcia lokalnego rynku i przedsiębiorczości (ponad 100 operacji dofinansowanych z dwóch programów). Bardzo duże znaczenie dla podnoszenia jakości życia na obszarze LGD miały operacje zrealizowane przez samorząd lokalny.

Przyczyniły się one do powstania infrastruktury podnoszącej zarówno komfort życia mieszkańców, ale też uzupełniającej ogólnodostępną turystyczną infrastrukturę rekreacyjną wraz z zapleczem komunikacyjnym (EKO-plaża w Pisz, plac zabaw i miejsca parkingowe w Mikołajkach, przedszkole w Pieckach, boiska sportowe w Białej Piskiej i Orzyszu, promenada spacerowa w Rucianem-Nidzie, świetlice wiejskie, pomosty i przystanie).

Należy podkreślić, że LGD „Mazurskie Morze” prawidłowo zrealizowało operacje w zakresie funkcjonowania i aktywizacji mieszkańców. Najważniejsze efekty tych działań to szkolenia przygotowujące do podjęcia zatrudnienia w nowych zawodach (kierowca autobusu, samochodu ciężarowego, szkutnik, pracownik ochrony), edukacyjne i świadomościowe skierowane do dzieci, młodzieży i dorosłych (kampanie: „Pan Karp z wizytą u przedszkolaków”, „Łów ryby ze szczyptą rozumu”, czy konkurs „Znawca Mazurskiego Morza”, „Ekologiczne przedszkolaki z Mazurskiego Morza”). Do zmian w kierunku rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej obszaru przyczyniły się projekty współpracy zrealizowane przez LGD MM.

I.3 Ogólny opis struktury LGD

Lokalna Grupa Działania „Mazurskie Morze” utworzona została w 2008 roku z inicjatywy samorządów lokalnych sześciu gmin położonych wokół jeziora Śniardwy: Biała Piska, Mikołajki, Orzysz, Piecki, Pisz i Ruciane-Nida. Do udziału w LGD „Mazurskie Morze” zostali zaproszeni partnerzy społeczno-gospodarczy. W okresie 2014-2020 obszar objęty LSR powiększył się o dwie gminy z powiatu mrągowskiego: Sorkwity i Mrągowo. Podmioty z sektora publicznego, społecznego, gospodarczego uczestniczące we wdrażaniu powyższych strategii kontynuują swój udział w przygotowaniu i realizacji LSR w okresie do 2029 roku.

Zgodnie z zapisami statutu, członkiem zwyczajnym Stowarzyszenia może zostać każda osoba fizyczna, która: posiada pełną zdolność do czynności prawnych, nie jest pozbawiona praw publicznych, złożyła deklarację przystąpienia do Stowarzyszenia, popierania jego celów i podejmowania działań dla ich realizacji. Członkami zwyczajnymi naszego Stowarzyszenia mogą być także osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego reprezentowane poprzez swoich przedstawicieli.

Szczegółowy tryb przyjmowania członków LGD „Mazurskie Morze” i tryb odwołania od decyzji Zarządu do Walnego Zebrania Członków zawiera regulamin Zarządu. Obecnie Stowarzyszenie liczy 85 członków.

Członkami stowarzyszenia są podmioty sektora publicznego (18 członków), takie jak gminy, powiaty, instytucje naukowe, samorządowe instytucje kultury.

Największą reprezentację wśród członków stowarzyszenia ma sektor społeczny (44 członków) obejmujący mieszkańców, oraz organizacje pozarządowe, kościoły.

Sektor gospodarczy (23 członków) reprezentowany jest w LGD głównie przez podmioty z sektora MŚP, a także rolników i rybaków.

Przedstawiciele wszystkich sektorów zaangażowani są w prace związane z przygotowaniem i wdrażaniem LSR. Odpowiednia reprezentatywność zachowana została w organach stowarzyszenia tj. Zarządzie i Radzie Decyzyjnej.

Procentowy udział członków z poszczególnych sektorów w Lokalnej Grupie Działania przedstawia się następująco:

Sektor publiczny – 21%

Sektor społeczny – 52% (w tym mieszkańcy 25%)

Sektor gospodarczy – 27%.

Oczywiście partnerstwo w ramach LGD otwarte jest na nowe podmioty mogące przyczynić się do lepszego odzwierciedlenia potrzeb lokalnych oraz sprawniejszego wdrażania LSR i osiągnięcia założonych celów. Dlatego zabiegać będziemy o udział podmiotów, które będą ukierunkowane na najważniejsze dla naszego obszaru kierunki działań zgodne z Planem Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej. LGD wystosowało zaproszenie do współpracy skierowane do działających na obszarze spółdzielni socjalnych oraz podmiotów ekonomii społecznej mogących pomóc w tworzeniu warunków dla jej rozwoju na obszarze LGD. Wśród tych podmiotów znajduje się Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej, którego zadania wykonuje Stowarzyszenie ADELFI w Ełku.

Zarząd wybrany został w składzie 10-osobowym i jego reprezentatywność przedstawia się następująco:

Przedstawiciele sektora społecznego – 5 podmiotów,

Przedstawiciele sektora publicznego – 4 podmioty,

Przedstawiciele sektora gospodarczego – 1 podmiot.

I.3.1. Informacja o składzie organu decyzyjnego i stosowane rozwiązania w procesie decyzyjnym

Rada Decyzyjna to organ wybrany przez partnerstwo LGD do dokonania oceny i wyboru operacji w sposób zgodny ze strategią. Walne Zebranie Członków zdecydowało, że organ ten będzie liczył 15 osób. Zdecydowano również, że w przypadku osób prawnych wybranych do Rady, reprezentowane będą one przez wyznaczoną przez uprawniony organ osobę posiadającą wiedzę i doświadczenie niezbędne do oceny i wyboru operacji. Umożliwi to zapewnienie odpowiedniego poziomu wiedzy i doświadczenia, a także sprawności w pracy zespołu oceniającego operacje. Dokonano wyborów zgodnie z procedurą zawartą w Statucie Stowarzyszenia. Przedstawiciele poszczególnych sektorów reprezentowani są w Radzie zgodnie z wymaganiami dotyczącymi tworzenia i funkcjonowania LGR. W skład Rady Decyzyjnej wchodzi przedstawiciele lokalnych grup interesów społeczno-gospodarczych reprezentujących interesy sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego. Żaden z sektorów nie stanowi więcej niż 49% całego składu Rady.

Ponadto przy wyborze Rady stosowana jest zasada, że zasiada w niej co najmniej jedna kobieta, co najmniej jedna osoba w wieku do 35 lat i jedna osoba w wieku pow. 60 roku życia.

Rozwiązania stosowane w procesie decyzyjnym Rady opisane zostały szczegółowo w Regulaminie Rady. Proces ten odbywać się będzie w oparciu o podstawowe zasady obejmujące:

- 1) W celu zapewnienia dokonywania oceny operacji zgodnie z przyjętymi kryteriami wszyscy członkowie Rady uczestniczyć będą obowiązkowo w szkoleniach im dedykowanych zapewniających podniesienie wiedzy i kompetencji.
- 2) W celu zapewnienia sprawności pracy Rady i odpowiedniej jakości tej pracy organ ten powoła Wiceprzewodniczącego i Sekretarza. Do ich zadań należeć będzie czuwanie nad prawidłowością przebiegu procesu oceny i wyboru operacji.

Projekty współfinansowane z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich będą podlegały określonym kryteriom selekcji w dwóch etapach. Pierwszy będzie obejmował ocenę pod względem zgodności z LSR i programem. Będą obejmowały ocenę w zakresie zgodności operacji z celami LSR oraz wpływu na osiągnięcie zaplanowanych w LSR wskaźników, a także zgodności operacji z odpowiednim programem UE. Drugim etapem weryfikacji jest wybór operacji w oparciu o lokalne kryteria wyboru zgodnie z opisanymi szczegółowo „Procedurami oceny i wyboru operacji” przyjętymi odrębną uchwałą Walnego Zebrania Członków.

Ogłoszenie terminu naboru oparte jest na „Harmonogramie konkursów na wybór operacji do realizacji, w ramach wdrażania LSR”. LGD opracowuje treść ogłoszenia o konkursie wraz z regulaminem naboru wniosków i upublicznia poprzez zamieszczenie na swojej stronie internetowej.

Podmiotom ubiegającym się o wsparcie przysługuje protest w przypadku negatywnej oceny operacji. Protest wnoszony jest za pośrednictwem LGD i rozpatrywany przez zarząd województwa.

Aby zapobiec sytuacjom, w których członkowie Rady ocenialiby operacje złożone przez wnioskodawców, z którymi są w pewnych formalnych lub nieformalnych zależnościach, co mogłoby wzbudzać uzasadnione wątpliwości co do ich bezstronności, w procesie oceny i wyboru projektów stosowana będzie procedura wyłączenia opisana szczegółowo w Regulaminie Rady.

Dodatkowo, w celu zapewnienia wyboru operacji bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu w organie decyzyjnym i unikania konfliktu interesów LGD prowadzić będzie rejestr grup interesów członków organu decyzyjnego w celu uwidocznienia możliwych powiązań.

I.4 Działania dla skutecznego partnerstwa na obszarze LSR

I.4.1 Partnerstwo wewnętrzne

W celu utrzymania pogłębionych relacji między członkami LGD na etapie wdrażania LSR podejmowane będą następujące działania:

- powołany zostanie Komitet Monitorujący wdrażanie LSR złożony z członków LGD,
- każdorazowo dla dokonania zmian w Lokalnej Strategii Rozwoju stosowane będą następujące etapy komunikacji z członkami LGD:
- przedstawienie przez Zarząd lub Komitet Monitorujący propozycji zmian z możliwością zgłoszenia uwag lub swoich propozycji,

- - zwołanie Walnego Zebrania Członków dla przedyskutowania i uchwalenia zmian.
  - dla informowania członków LGD o bieżących sprawach wykorzystana zostanie strona www.lgd.mazurskiemorze.pl oraz wysyłka korespondencji e-mail, a także umieszczenie dokumentów w chmurze, strony internetowe gmin, portale społecznościowe,
  - udział w posiedzeniach Zarządu, Komitetu Monitorującego, Walnego Zebrania Członków będzie możliwy zdalnie przy użyciu technik informacyjno-komunikacyjnych,
- w celu zachęcenia członków LGD do zgłaszania nowych pomysłów/inicjatyw LGD ogłosi cyklicznie nabór inicjatyw/pomysłów pn. „Kuznia Pomysłów Mazurskiego Morza”. Zgłoszone pomysły będą przedstawione wszystkim członkom LGD i poprzez głosowanie wybrane zostaną najlepsze. Propozycje dotyczące niewielkich działań zostaną wsparte przez LGD ze środków 1,5% zbieranego przez OPP. Pomysły wymagające większego zaangażowania osób i środków otrzymają wsparcie merytoryczne z LGD i ich autorów zaprosimy do wspólnego pracowania nad pomysłem, szukania partnerów, poszukiwania środków. Zachętą będzie pomoc LGD w pisaniu wniosków o dofinansowanie i poszukiwanie środków poza środkami z PS WPR 2023-2027.

I.4.2 Poszukiwanie i kojarzenie partnerów

Podobnie jak dla pomysłów zgłaszanych przez członków LGD zaprosimy do „Kuzni Pomysłów Mazurskiego Morza” wszystkich mieszkańców, którzy będą mogli zgłosić pomysł przedsięwzięcia, które mogłyby być realizowane przez kilku partnerów na zasadzie współpracy. Zachętą do zgłaszania pomysłów będzie możliwość uzyskania dofinansowania na ich realizację. Wykorzystamy do tego krótką fiskalkę łatwą do wypełnienia przez pomysłodawców. Po zebraniu pomysłów zrobimy bazę danych z propozycjami oraz zorganizujemy spotkanie pomysłodawców. Podczas spotkania uczestnicy sami zdecydują jaka tematyka projektów powinna być dofinansowana i w odpowiedzi na to LGD przygotowuje nabór wniosków o dofinansowanie dla projektów realizowanych w partnerstwie. Podczas organizowanych spotkań pomysłodawców projektów nastąpi kojarzenie partnerów do realizacji operacji. W kojarzeniu partnerów będziemy również pomagać zamieszczając bazę pomysłów na naszej stronie oraz rozsyłając ją do naszych członków, NGO-sów, samorządów. W przypadku pojawienia się propozycji projektowych obejmujących realizację działań na obszarze większym niż obszar objęty naszą strategią zaoferujemy pomysłodawcom wsparcie merytoryczne z LGD i ich autorów zaprosimy do wspólnego pracowania nad pomysłem, szukania partnerów, poszukiwania środków poza PS WPR 2023-2027. Do poszukiwania partnerów spoza naszego obszaru wykorzystamy dotychczasowe doświadczenia we współpracy z innymi LGD i organizacjami pozarządowymi z kraju, np. z Ogólnopolską Federacją Organizacji Pozarządowych.

I.5 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Lp.	Rodzaj dokumentu	Regulowane kwestie
1	Statut LGD „Mazurskie Morze” w Orzyszu – załącznik do uchwały Walnego Zebrania Członków Nr 7/2019 z dnia 07.10.2019 r.	zasady nabywania i utraty członkostwa, nadzór nad stowarzyszeniem, zasady wyboru organów, w tym Rady Decyzyjnej dokonującej wyboru operacji, zasady uchwalania i zmian w LSR, oraz Statutu zasady dysponowania majątkiem LGD, zakres odpłatnej i nieopłatnej działalności pożytku publicznego,
2	Regulamin Rady Decyzyjnej LGD „Mazurskie Morze” w Orzyszu – załącznik do uchwały Walnego Zebrania Członków Nr 2/2021z dnia 04.02.2021 r.	szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń (sposób informowania, dostarczania dokumentów, itp.), szczegółowe rozwiązania w zakresie wyłączenia członka organu z oceny operacji, szczegółowe zasady dokonywania wyboru operacji (ocena i jej dokumentowanie, wzory dokumentów, możliwość podziału pracy na grupy, itp.), zasady sporządzania protokołów z posiedzeń,

3	Procedura dokonywania oceny i wyboru operacji do dofinansowania – załącznik do uchwały Walnego Zebrania Członków Nr 3/2021 z dnia 04.02.2021 r.	zasady wykluczenia z oceny, zasady podejmowania decyzji przez Radę decyzyjną, zasady składania protestów od oceny operacji, karty oceny punktowej, karty oceny zgodności z LSR i programami,
3.	Regulamin Biura LGD „Mazurskie Morze” w Orzyszu – załącznik do uchwały zarządu z dnia 23.09.2015 r.	zasady funkcjonowania Biura i podległości służbowej, rodzaje stanowisk pracy, zasady rekrutacji pracowników, tryb pracy oraz system wynagradzania
4.	Regulamin WZC – przyjmowany jest każdorazowo przed rozpoczęciem obrad (wcześniej zamieszczony na stronie www)	w przypadku zebrania wyborczego reguluje kolejność i sposób przeprowadzenia głosowania, zasady dokonywania wyboru przewodniczącego obrad i komisji, zasady prowadzenia dyskusji
5.	Instrukcja kancelaryjna Biura LGD „Mazurskie Morze” w Orzyszu - Załącznik do uchwały Zarządu LGDMM z dnia 31.10.2012 r.	zasady obiegu akt w Biurze, rejestrwanie i znakowanie akt, zakładanie i prowadzenie teczek aktowych, zasady rejestrowania korespondencji przychodzącej i wychodzącej, zasady archiwizowania dokumentacji, zasady podpisywania pism, zasady korespondencji elektronicznej.

Rozdział II Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR

II.1 Uwarunkowania przestrzenne, geograficzne, przyrodnicze

Obszar działalności LGD zlokalizowany jest w północno-wschodniej Polsce (woj. warmińsko-mazurskie) na Pojezierzu Mazurskim, a dokładniej w Krainie Wielkich Jezior Mazurskich oraz na Pojezierzu Mrągowskim, Równinie Mazurskiej i Pojezierzu Elckim. LGD MM działa na terenie 8 gmin w 2 powiatach. Są to wszystkie gminy powiatu piskiego, czyli: Biała Piska, Orzysz, Pisz i Ruciane-Nida oraz 4 gminy należące do powiatu mrągowskiego: Piecki, Mikołajki, Mrągowo i Sorkwity. Teren ten charakteryzuje wyjątkowo wysoki wskaźnik jeziorności, według danych IRS na tym terenie znajduje się ponad 300 jezior o łącznej powierzchni ponad 27 tys. ha, w tym największe pod względem powierzchni jezioro w Polsce – Śniardwy. Oprócz jezior na terenie LGD „MM” znajduje się kilka rzek, z których najważniejsze to Pisa, Krutyń, Orzysza i Dajna.

LGD „Mazurskie Morze” leży w połowie drogi między Olsztynem a Suwałkami, ok. 100 km do każdego z miast. Od Warszawy siedzibę LGD dzieli dystans około 200 km.

Zaletą położenia LGD „Mazurskie Morze” jest bliskość granicy państwa z Obwodem Kaliningradzkim, Litwą i Białorusią. Odpowiednio 117 km, 130 km i 175 km.

Przez obszar LGD przebiegają ważne ciągi drogowe i kolejowe, co przyczynia się do podniesienia spójności komunikacyjnej. Są to drogi krajowe:

nr 16 – Olsztyn-Augustów, biegnąca przez Mikołajki i Orzysz;

nr 63 – Giżycko-Łomża, łącząca Orzysz z Piszem;

nr 58 – Olsztynek-Szczytno-Ruciane Nida-Pisz-Biała Piska-Szczuczyn

czy drogi wojewódzkie:

609, 610 biegnące na północ od Ruciane Nida,

667 biegnąca z północy do Białej Piskiej.

Stolice gmin są centrami życia społeczno-gospodarczego lokalnych społeczności. Oprócz lokalnych samorządów, w każdej ze stolic znajduje się wiele innych instytucji świadczących usługi na rzecz społeczności lokalnej np. urzędy pocztowe, straże pożarne, oddziały banków, centra handlowe czy ośrodki zdrowia, domy kultury.

Powierzchnia terytorium LGD MM jest bardzo urozmaicona, a jednocześnie spójna krajobrazowo, gdyż została ukształtowana przez ostatnie zlodowacenie, około 10 tys. lat temu. Na terenie LGD MM wyróżnia się wszystkie twory geologiczne charakterystyczne dla zlodowacenia: wzniesienia morenowe, wysoczyzny sandrowe, jeziora rynnowe itp.

Cechą wspólną wszystkich gmin jest wysoka lesistość oraz duża powierzchnia jezior i rzek. Różnorodne ukształtowanie powierzchni oraz walory krajobrazowe i przyrodnicze stwarzają ogromne możliwości dla uprawiania różnych form turystyki aktywnej, np.: turystyki pieszej, rowerowej, kajakowej, żeglarskiej, jeździectwa, narciarstwa, paralotniarstwa i innych. Teren sprzyja również uprawianiu sportów ekstremalnych jeździe samochodami terenowymi quadami czy motorami crossowymi. Czynniki powyższe powodują, że aktywność gospodarcza mieszkańców obszaru była dotychczas skierowana głównie w kierunku działalności turystycznej. Taki rodzaj działalności wydaje się najbardziej uzasadniony i jednocześnie najłatwiejszy do rozpoczęcia.

Bogactwa naturalne

Największym i najbardziej znanym kompleksem leśnym jest Puszcza Piska (drugi co do wielkości w Europie), której wschodnia część leży na terenie gmin: Piecki, Ruciane-Nida i Pisz. Lasy tych terenów obfite są w bogate runo leśne, dziczyznę i wiele gatunków roślin chronionych. Roślinność tych terenów jest charakterystyczna dla lasów borealnych i subborealnych. Do najcenniejszych gatunków roślin należą rośliny świetlistych borów sosnowych, rośliny z zespołów torfowiskowych oraz rośliny wodne.

Otoczenie lasów, łąk i jezior tworzy idealne warunki do gnieźdzenia się licznych gatunków zwierząt i aż ok. 300 gatunków ptactwa. Fauna regionu jest typowa dla Niżu Polskiego. Kompleks Puszczy Piskiej jest ostoją wielu chronionych gatunków zwierząt. Występuje tu m.in. łabędź niemy (na jeziorze Łuknajno znajduje się największy w Europie rezerwat tego gatunku), bóbr, konik polski. Innymi wyjątkowymi gatunkami ptaków, na które można trafić są czapla siwa, kormoran, żuraw, cietrzew, bocian czarny, orlik krzykliwy, puchacz, orzeł przedni czy orzeł bielik. Tereny leśne obszaru LGD zamieszkiwane są też przez losie, jelenie, sarny, dziki, lisy i borsuki, zaś wody powierzchniowe bogate są w powszechnie występujące gatunki ryb.

Większość z jezior znajdujących się na terenie LGD MM) to zbiorniki eutroficzne o średniej podatności na degradację, które według danych WIOŚ należą do II i III klasy czystości. Wyjątkiem jest jedynie Jezioro Jegocin o wodach w I klasie czystości. Cztery jeziora – Łuknajno, Pogubie Wielkie i Małe oraz Tuchlin odznaczające się niewielką głębokością średnią i maksymalną, są silnie porośnięte roślinnością naczyniową i mają charakter stawowy.

Tabela 1. Charakterystyka najważniejszych jezior obszaru działania LGD

Jezioro	Pow. w ha	Typ troficzny	Typ rybacki
Beldany	940,6	eutroficzne	Sielawowe
Łuknajno	680	stawowe	linowo-szczupakowe, karasiowe
Mikołajskie	497,9	eutroficzne	leszczowe
Mokre	841	eutroficzne	sielawowe
Nidzkie	1802,1	mezo-eutroficzne	leszczowe
Orzysz	1273,2	meztroficzne	sielawowe
Pogubie Wielkie	695,4	stawowe	karasiowe, linowo-szczupakowe
Roś	1956	meztroficzne	sielawowe
Śniardwy	11340	Mezo/eutroficzne	leszczowe
Tuchlin	219,3	stawowe	karasiowe, linowo-szczupakowe
Tyrkło	236,1	eutroficzne	sielawowe
Wiartel	187	meztroficzne	sielawowe
Zdróżno	250,2	eutroficzne	sielawowe
Zydrój Wielki	210	eutroficzne	leszczowe
Gielądzkie	480	eutroficzne	leszczowo/linowe
Piłakno	262	eutroficzne	sielawowe

Jeziro	Pow. w ha	Typ troficzny	Typ rybacki
Głębokie	47,0	eutroficzne	sielawowe
Juno	383,7	eutroficzne	leszczowe

Źródło: opracowanie własne LGD MM.

Największym jeziorem obszaru LGD są Śniardwy. Jest to największy śródlądowy zbiornik wodny w Polsce, który połączony jest systemem jezior i kanałów z kompleksem Mamr, tworzy niezwykle atrakcyjny turystycznie system Wielkich Jezior Mazurskich.

Na terenie LGD MM nie ma dużych rzek. Istniejące rzeki są jednak bardzo malownicze i wykorzystywane do uprawiania turystyki kajakowej. Najpopularniejszą z nich jest Krutynia. Mniej znanymi są Orzysza, Pisa i Dajna.

Nie stwierdzono tu obecności większych pokładów surowców naturalnych o znaczeniu przemysłowym. Na terenie wszystkich gmin znajdują się pokłady żwiru, piasku i gliny. Część tych zasobów jest wykorzystywana do celów produkcyjnych.

Na terenie LGD wydzielono szereg obszarów objętych różnymi formami ochrony przyrody. Mazurski Park Krajobrazowy został powołany w 1970 r. i w części zlokalizowanej w obrębie LGD MM ma powierzchnię 53 655 ha, w tym ponad 18000 ha wód. W obszarze LGD utworzono szesnaście rezerwatów (z czego na terenie powiatu piskiego znajduje się 7 - reszta na terenie powiatu mrągowskiego). Wymienić należy rezerwat leśny „Jezioro Nidzkie”, rezerwat torfowiskowy „Jezioro koło Drozdowa”, rezerwat krajobrazowy „Krutynia Dolna” oraz rezerваты faunistyczne „Jezioro Warnoły”, „Jezioro Pogubie Wielkie”, „Bagna Nietlickie” oraz „Jezioro Zdedy”, „Jezioro Łuknajno”. Tereny LGD MM to również Obszary Natura 2000.

Bogactwo przyrodnicze wskazywane było jednogłośnie przez mieszkańców jako mocna strona i największa szansa obszaru stanowiąca potencjał do rozwoju. I to nie tylko rozwoju związanego z rozwojem turystyki, ale także aktywności gospodarczej produkcyjnej opartej o produkt lokalny związany z atutami środowiskowymi. Jednak jednocześnie mieszkańcy wskazywali na problemy związane z zagrożeniami dla zachowania bogactwa przyrodniczego w jak najbardziej naturalnym stanie. Z diagnozy wynika, że nadal środowisko lokalne uważa za aktualny problem niskiej świadomości ekologicznej mieszkańców, a co za tym idzie też brak umiejętności przekazywania wiedzy o przyrodzie i jej ochronie turystom odwiedzającym obszar LGD. Duże znaczenie dla zmiany tej sytuacji, zdaniem mieszkańców powinna mieć edukacja i uświadamianie najmłodszych mieszkańców, oraz osób związanych z gospodarczą branżą turystyczną. Stąd jednym ze zdefiniowanych przez mieszkańców celów LSR jest „wspieranie ochrony środowiska naturalnego i klimatu”. Innym problemem, który zauważony został w trakcie przeprowadzania diagnozy jest pogarszający się stan jakości wód w jeziorach obszaru LGD, mający wpływ zarówno na postrzeganie atrakcyjności turystycznej terenu, w tym atrakcyjności wędkarskiej. Działania jakie mogłyby być podejmowane w ramach wdrażania strategii powinny zmierzać w kierunku zabezpieczania obszaru przed dalszą utratą walorów przyrodniczych, oraz w kierunku odtwarzania bogactwa przyrodniczego.

II.2 Opis ludności i spójność obszaru

Tab. 2 – powierzchnia i ludność wg gmin

Gmina	Powierzchnia [km ²]	Liczba ludności 31.12.2013	Liczba ludności 31.12.2020	Spadek lub wzrost w %
Biała Piska	420,3	12 119	10 831	- 10,62
Mikołajki	256,3	8 403	7 639	- 9,09
Orzysz	362,6	9 375	8 532	- 8,99
Piecki	314,5	7 818	7 322	- 6,34
Pisz	633,7	27 953	26 596	- 4,85
Ruciane-Nida	358	8 372	7 572	- 9,56
Mrągowo (gm. wiejska)	295,1	7 946	8 039	+ 1,17

Sorkwity	184,6	4 712	4 475	- 5,03
RAZEM LGD	2 825,1	86 698,00	81 006,00	- 6,57

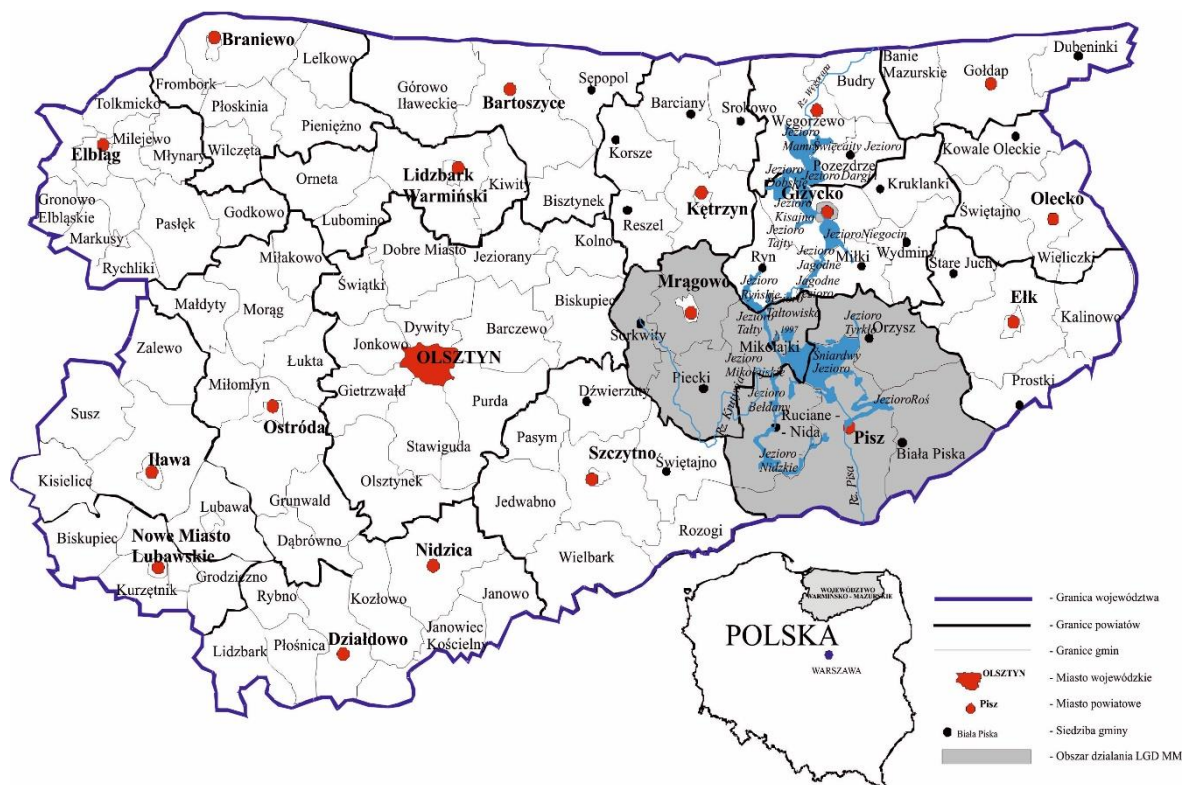
Źródło: GUS, bank danych lokalnych

LSR obejmuje teren ośmiu gmin w sąsiadujących ze sobą powiatach: na terenie powiatu piskiego - gminy: Biała Piska, Orzysz, Pisz, Ruciane-Nida, na terenie powiatu mrągowskiego - gminy: Mikołajki, Mrągowo (gm. wiejska), Piecki, Sorkwity.

Obszar działania LGD MM zamieszkiwało na dzień 31.12.2020 r. **81 006** osób. Ogólna powierzchnia LGD MM wynosi **2825,10** km². Średnia gęstość zaludnienia na tym obszarze wynosi **28,67** osoby na km² i jest niższa od średniej gęstości zaludnienia w województwie warmińsko-mazurskim, która wynosi 59 osób na km².

Liczba mieszkańców obszaru w porównaniu do danych z roku 2013 zmniejszyła się o 5692 osoby. Zmniejszenie dotyczy wszystkich gmin poza Mrągowem gdzie nieznacznie wzrosła liczba mieszkańców. Najgorzej sytuacja z odpływem mieszkańców przedstawia się w Gminie Biała Piska, gdzie liczba mieszkańców zmniejszyła się o ponad 10%. Problem zmniejszającej się liczby mieszkańców dotyka całego obszaru i generalnie wynika to tendencji wyjeżdżania z obszaru osób młodych poszukujących lepszych możliwości startu po zakończeniu etapu nauczania głównie w dużych miastach i poza granicami kraju.

Rysunek 1. Położenie obszaru działania LGD na tle województwa warmińsko-mazurskiego

Źródło: opracowanie własne LGD MM

Każda z gmin obszaru LGD graniczy bezpośrednio co najmniej z dwoma innymi gminami obszaru. Gmina Mikołajki graniczy bezpośrednio z czterema pozostałymi gminami. Wszystkie miasta obszaru LGD (Pisz, Biała Piska, Orzysz, Ruciane-Nida, Mikołajki) są miastami liczącymi mniej niż 20 tys. mieszkańców. Zakładany zakres oddziaływania wsparcia na wdrażanie LSR przewiduje finansowanie operacji na obszarze wszystkich gmin wchodzących w obszar LGD. Obecnie obszar objęty strategią pozostaje taki sam jak dla okresu wdrażania 2014-2020. Gminy wchodzące w skład Lokalnej Grupy Działania „Mazurskie Morze” są członkami tylko jednej lokalnej grupy działania ubiegającej się o środki na wdrażanie LSR. Miasto Mrągowo ujęte na powyższej mapie nie jest objęte Lokalną Strategią Rozwoju ponieważ liczba mieszkańców przekracza 20 tys.

Powierzchnia terytorium LGD MM jest bardzo urozmaicona, a jednocześnie spójna krajobrazowo, gdyż została ukształtowana przez ostatnie zlodowacenie, około 10 tys. lat temu. Na terenie LGD MM wyróżnia się wszystkie twory geologiczne charakterystyczne dla zlodowacenia: wzgórza morenowe, wysoczyzny sandrowe, jeziora rynnowe itp.

Cechą wspólną wszystkich gmin jest wysoka lesistość oraz duża powierzchnia jezior i rzek. Różnorodne ukształtowanie powierzchni oraz walory krajobrazowe i przyrodnicze stwarzają ogromne możliwości dla uprawiania różnych form turystyki aktywnej, np.: turystyki pieszej, rowerowej, kajakowej, żeglarskiej, jeździectwa, narciarstwa, paralotniarstwa i innych. Teren sprzyja również uprawianiu sportów ekstremalnych jeździe samochodami terenowymi quadami czy motorami crossowymi. Czynniki powyższe powodują, że aktywność gospodarcza mieszkańców obszaru była dotychczas skierowana głównie w kierunku działalności turystycznej. Taki rodzaj działalności wydaje się najbardziej uzasadniony i jednocześnie najłatwiejszy do rozpoczęcia.

II.3 Uwarunkowania społeczno-gospodarcze i demograficzne.

Obszar Mazur to wielki tygiel kulturowy – do II Wojny Światowej obszar ten zamieszkiwali Niemcy, Mazurzy, Żydzi i Rosjanie. Po 1945 roku nastąpiła wymiana ludności. Większość rdzennych mieszkańców wyjechało z Mazur, uciekając przed nadciągającymi wojskami sowieckimi. Kolejni opuszczali Mazury w następnych latach, aż do końca PRL. Zastąpiła ich ludność polska, głównie z terenów Mazowsza i Podlasia. Położenie na obszarach objętych wieloma formami ochrony przyrody i bardzo cennych przyrodniczo ogranicza możliwości rozwoju gospodarczego głównie do kierunków związanych z turystyką, przemysłem drzewnym i meblarskim oraz w mniejszym zakresie przetwórczym. Spośród 8 gmin wchodzących w obszar objęty LSR cztery zaliczone zostały do gmin zagrożonych trwałą marginalizacją.

1. Sytuacja na rynku pracy

Niestety, oprócz ujemnego przyrostu naturalnego, rejon boryka się także ze zjawiskiem systematycznego odpływu młodych ludzi, którzy nie mogą znaleźć tu pracy. Problemem jest również ubożenie społeczności oraz trudna sytuacja na rynku pracy osób długotrwale bezrobotnych. Systematycznie zmniejsza się ilość młodych mieszkańców w wieku produkcyjnym, oraz dzieci i młodzieży. Następstwem tych zjawisk jest starzenie się społeczeństwa i zagrożenie wykluczeniem społecznym osób starszych i pozostających bez żywego kontaktu z młodszym pokoleniem, które opuściło obszar w poszukiwaniu pracy. Przedsięwzięcia skierowane na trwałą zmianę sytuacji tej grupy społecznej wymagają długotrwałych i kosztownych działań systemowych na poziomie kraju. W ramach wdrażania LSR, ze względu na ograniczone środki finansowe, nie przewiduje się preferowania operacji skierowanych tylko do grupy osób starszych. Natomiast będą mogły być wspierane operacje ukierunkowane na aktywizację gospodarczą i społeczną mieszkańców obszaru LGD.

Starzenie się społeczeństwa wskazywane jest przez mieszkańców obszaru jako jedno z największych zagrożeń dla rozwoju. Zjawisko to powoduje, że pokolenie rodziców i dziadków pozostaje bez wsparcia zarówno fizycznego jak i ekonomicznego w wieku kiedy wsparcie to okazuje się często niezbędne. To z kolei powoduje, że osoby te mogą być narażone na zamknięcie w domach lub ośrodkach stałej opieki, bez możliwości aktywnego życia na emeryturze. Dlatego należy dołożyć starań, aby działania aktywizujące społeczność w ramach wdrażania LSR umożliwiały aktywność również tej grupie społeczności lokalnej. Niekorzystne zmiany demograficzne zachodzące na obszarze LGD w okresie ostatnich 7 lat pokazuje poniższe zestawienie.

Tabela 3. Ekonomiczne grupy wieku

Gmina	Ekonomiczne grupy wieku – 12.2013			Ekonomiczne grupy wieku – 12.2020		
	przed-produkcyjny	produkcyjny	po-produkcyjny	przed-produkcyjny	produkcyjny	po-produkcyjny
Biała Piska	2118	8242	1759	1780	7027	2024
Pisz	4532	19025	4396	4155	17072	5369
Ruciane-Nida	1051	5830	1491	1012	4669	1891

Orzysz	1480	6369	1526	1311	5392	1829
Mrągowo	1331	5554	1061	1342	5306	1391
Piecki	1306	5456	1056	1148	4769	1405
Mikołajki	1271	5710	1422	1031	4880	1728
Sorkwity	850	3232	630	732	2944	799
RAZEM LGD	13939	59441	13341	12511	52059	16436

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Porównując powyższe dane widzimy, że w roku 2013 wskaźnik liczby osób w wieku produkcyjnym 13 341 do ogółu mieszkańców 86 698 wynosił 68,56%, natomiast w roku 2020 wynosił 64,26%. Coraz mniejszą grupę mieszkańców stanowią osoby w wieku produkcyjnym i ma na to wpływ głównie ujemny przyrost naturalny oraz odpływ młodych mieszkańców. Jeżeli chodzi o wskaźnik dotyczący udziału w społeczności osób starszych to widzimy tu jeszcze większy wzrost w porównaniu do roku 2013. Obecnie osoby starsze stanowią 20,28% wszystkich mieszkańców obszaru objętego LSR. W roku 2013 było to 15,39%. Tendencja wzrostowa w tym zakresie jest podobna jak na obszarze województwa jak i całego kraju. Dlatego w ankietach do projektowania obecnego LSR mieszkańcy wskazywali „starzenie się społeczeństwa” jako zagrożenie dla obszaru objętego LSR.

Tab. 4. Liczba osób bezrobotnych wg gmin

Przedział wiekowy	Powiat piski			Powiat mrągowski (bez miasta Mrągowo)		
	Liczba bezrobotnych			Liczba bezrobotnych		
	2013	2020	% w osobach w wieku produkcyjnym 2013/2020	2013	2020	% w osobach w wieku produkcyjnym
Biała Piska	1696	616	20,58/8,77	-	-	
Orzysz	1041	350	16,34/6,49	-	-	
Pisz	2719	932	14,29/5,46	-	-	
Ruciane-Nida	850	313	14,58/6,70	-	-	
Mikołajki	-			888	424	15,55/8,69
Mrągowo	-			682	300	12,28/5,65
Piecki	-			650	260	11,93/4,45
Sorkwity	-			440	209	13,61/7,10
Razem	6306	2211	15,98/6,47	2660	1193	13,33/6,67
Razem obszar LSR 2013	8 966					
Razem obszar LSR 2020	3 404					

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Tab.5 Liczba bezrobotnych – podział wg wieku

Wiek	Liczba bezrobotnych – 12.2013		Liczba bezrobotnych – 12.2020	
	Powiat piski	Powiat mragowski	Powiat piski	Powiat mragowski
24 lata i mniej	1258	801	341	253
25-34	1581	1151	579	472
35-44	1351	786	431	431
45-54	1386	907	402	363
55 i więcej	730	613	458	410
RAZEM LGD	6306	4258	2211	1929

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

W ramach wdrażania LSR preferowane będą operacje przyczyniające się do zwiększenia aktywności gospodarczej młodych mieszkańców obszaru w wieku do 25 lat. Istotnym problemem gospodarczym i społecznym na obszarze LGD jest trudna sytuacja młodych osób na rynku pracy. Według danych statystycznych 14,35% osób bezrobotnych stanowią osoby w wieku do 24 lat i mniej. Mimo zdecydowanie mniejszego bezrobocia w roku 2020 roku niż w roku 2013 nadal potrzebne są działania zmierzające głównie w kierunku wspierania aktywności gospodarczej oraz zwiększania możliwości zatrudnienia poprzez nabywanie nowych kwalifikacji i umiejętności. Wsparcie tej grupy ma szczególne znaczenie dla szerszej zmiany sytuacji ekonomiczno-społecznej obszaru. Możliwość stabilizacji zarobkowej wpływa bowiem na decyzje o zakładaniu rodziny, posiadaniu dzieci, ich kształceniu, wspieraniu starszego pokolenia, współdecydowaniu o kierunkach rozwoju miejsca zamieszkania.

Województwo warmińsko-mazurskie w porównaniu do reszty kraju rozwija się wolniej. Średni dochód na mieszkańca w gminach z terenu LGD MM w 2020 roku wyniósł 1619,82 zł. W porównaniu do średniej dla kraju jest to 82,81% (średnia dla kraju to 1956,15zł na mieszkańca). Trudna sytuacja finansowa gmin z obszaru LGD MM powoduje, że nie jest możliwe inwestowanie w duże projekty inwestycyjne dotyczące infrastruktury technicznej bez wsparcia środkami zewnętrznymi. Mieszkańcy, jako szansę obszaru wskazywali w konsultacjach możliwość wykorzystania przez samorządy funduszy unijnych na rozbudowę i modernizację infrastruktury technicznej obszaru. Nadal wymaga nakładów infrastruktura drogowa, oraz rekreacyjno-oświatowa. Ważnymi inwestycjami podejmowanymi przez gminy są inwestycje w ogólnodostępną infrastrukturę turystyczną. Podnosi ona bowiem standard życia mieszkańców, ale też przyczynia się do poprawy dostępności i atrakcyjności obszaru dla turystów. Ta dziedzina gospodarki stanowi nadal podstawowe źródło dochodów mieszkańców.

Tabela 6. Dochód podatkowy gmin na 1 mieszkańca – wg danych na koniec 2020 r.

Orzysz	2070,79 zł
Mikołajki	1872,49 zł
Mragowo	1789,03 zł
Ruciane-Nida	1743,75 zł
Piecki	1506,60 zł
Pisz	1469,68 zł
Sorkwity	1385,41 zł
Biała Piska	1120,83 zł
Średnia LGD	1619,82 zł
Wskaźnik dla kraju	1956,15 zł

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Ministerstwo Finansów

Tabela 7 . Liczba osób korzystających z środowiskowej pomocy społecznej na obszarze LSR

Gmina	Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na obszarze LSR	
	2013	2020
Biała Piska	2753	1135
Mikołajki	1129	891
Orzysz	1939	860
Piecki	1238	718
Pisz	4272	1930
Ruciane-Nida	1212	701
Mrągowo	1751	792
Sorkwity	1830	644
Razem	16 124	7 671

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Z powyższych danych wynika, że ilość osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w roku 2020 zmalała na obszarze LGD w stosunku do roku 2013 o 52,42%. Każda z gmin obszaru LGD wykazuje tendencję spadkową. Może wynikać to z faktu zmniejszenia populacji zamieszkującej obszar LGD, niższego bezrobocia. Na tak wysoki spadek liczby osób korzystających z pomocy nałożyło się kilka przyczyn. Wpływ na częstość korzystania z pomocy społecznej ma sytuacja na rynku pracy. Wraz ze spadkiem bezrobocia spada liczba beneficjentów korzystających z pomocy społecznej. Ponadto zmniejsza się liczba populacji, co z całą pewnością przyczynia się do zmniejszenia liczby osób korzystających z pomocy. Spadek zasięgu korzystania z pomocy społecznej to również konsekwencja wzrostu przeciętnego dochodu w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

Tabela 8 . Ludność w wieku nieprodukcyjnym na obszarze LSR

Gmina	Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym – 12.2013		Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym – 12.2020	
	przed-produkcyjny	po-produkcyjny	przed-produkcyjny	po-produkcyjny
Biała Piska	2557	1759	2096	2071
Mikołajki	1543	1422	1296	1746
Mrągowo	1631	1061	1494	1375
Orzysz	1778	1526	1586	1844
Piecki	1582	1056	1362	1378
Pisz	5630	4396	5199	5394
Ruciane-Nida	1395	1491	1258	1877
Sorkwity	1033	630	852	756
RAZEM LGD	17 149	13 341	15 143	16 441

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Obszar LGD zmaga się z nieustannym zjawiskiem starzenia się społeczeństwa. Z roku na rok rośnie liczba osób w wieku poprodukcyjnym, maleje zaś liczba osób w wieku przedprodukcyjnym. Depopulacja wynika ze spadku liczby urodzeń, trudnej sytuacji ekonomicznej, emigracji, wypierania modelu rodziny wielodzietnej przez model

rodziny małodziejnej. Skutkiem tego jest starzenie się społeczeństwa, co w przyszłości przełoży się na brak rąk do pracy. Porównując powyższe dane widzimy, że w roku 2013 zdecydowaną większość stanowiły osoby w wieku przedprodukcyjnym, natomiast w roku 2020 większy odsetek stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym. Biorąc pod uwagę powyższe dane w 2020 roku nastąpił spadek o 11,69% liczby osób w wieku nieprodukcyjnym porównując do danych z 2013 roku, w 2020 roku nastąpił zaś wzrost o 23,23% liczby osób w wieku poprodukcyjnym.

Tabela 9. Migracje na obszarze LGD

Gmina	Migracje na obszarze LGD – 12.2013		Migracje na obszarze LGD – 12.2020	
	zameldowania	wymeldowania	zameldowania	wymeldowania
Biała Piska	141	234	110	212
Mikołajki	45	114	84	109
Mrągowo	102	109	145	111
Orzysz	122	196	117	136
Piecki	46	109	62	83
Pisz	342	380	233	340
Ruciane-Nida	85	132	80	121
Sorkwity	27	55	28	71
RAZEM LGD	910	1329	859	1183

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Od wielu lat trwa niezmienny przepływ ludności z małych miast do dużych. Wyjeżdżają głównie ludzie młodzi w poszukiwaniu pracy, o którą dużo łatwiej w większych ośrodkach miejskich. Często wyjazdy te początkowo mają na celu tylko kontynuowanie nauki – w szkole średniej lub na studiach. Jednak po kilku latach spędzonych w większym mieście absolwenci nie wracają już do swoich rodzinnych miejscowości. Główną przyczyną migracji mieszkańców obszaru LGD są względy ekonomiczne. Powyższe dane przedstawiają tendencję spadkową migracji na obszarze LGD. Liczba zameldowań w 2020 roku zmalała o 5,60% porównując do danych z 2013 roku. Wymeldowania na terenie LGD porównując do danych z 2013 roku również spadły o 10,98%.

Tabela 10. Przedsiębiorczość na obszarze LGD

Gmina	Przedsiębiorczość – 12.2013		Przedsiębiorczość – 12.2020	
	Klasa wielkości 0-9	Klasa wielkości 10-49	Klasa wielkości 0-9	Klasa wielkości 10-49
Biała Piska	549	23	570	15
Mikołajki	778	28	941	25
Mrągowo	571	13	759	18
Orzysz	509	26	559	25
Piecki	532	22	597	22
Pisz	2233	74	2393	75
Ruciane-Nida	714	21	795	19

Sorkwity	301	13	330	10
RAZEM LGD	6 187	220	6 944	209

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Głównym źródłem dochodów mieszkańców obszaru jest turystyka, która powoduje, iż sytuacja mieszkańców jest niestabilna i mocno uzależniona od warunków zewnętrznych (pogoda, sytuacja makroekonomiczna mająca wpływ na zamożność turystów). Innym wskazanym problemem jest zbyt uboga oferta atrakcji turystycznych i słabe wykorzystanie do ich tworzenia innych atutów obszaru poza zasobami przyrodniczymi. Uwarunkowania przyrodnicze obszaru wymagają, żeby umiejętnie wspierać aktywność gospodarczą w sferze usprawniającej i rozwijającej sektor usług i produktów turystycznych. Z powyższych danych wynika, że ilość przedsiębiorstw o klasie-wielkości 0-9 osób w roku 2020 wzrosła na obszarze LGD w stosunku do roku 2013 o 12,24%. Spadła natomiast liczba przedsiębiorstw o klasie wielkości 10-49. Spadek w 2020 roku w stosunku do roku 2013 wynosi 5%.

Tabela 11. Liczba turystów korzystających z obiektów noclegowych

Powiat	Liczba turystów korzystających z obiektów noclegowych		
	12.2013	12.2020	12.2021
Powiat piski	49 428	60 256	50 113
Powiat mrągowski	212 155	178 678	216 148
RAZEM LGD	261 583	238 934	266 261

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Istotnym i niezwykle ważnym dla mieszkańców Regionu elementem życia jest turystyka. Przyjazdy wypoczynkowe na teren Mazur zaczęły się upowszechniać w końcu XIX w. gdy w 1891 roku uruchomiona została żegluga parowa na Wielkich Jeziorach Mazurskich. Z biegiem czasu Mazury zdobywały uznaną renomę turystyczną.

Ważną grupę turystów stanowią turyści z zagranicy, głównie z Niemiec. Coraz częściej odwiedzają nas też turyści zza wschodniej granicy. Obszar LGD MM stanowi bardzo atrakcyjną bazę do uprawiania turystyki aktywnej. Najbardziej popularną formą rekreacji stanowi żeglarstwo na szlaku Wielkich Jezior Mazurskich oraz kajakarstwo, ze sztandarowym szlakiem Krutyni. Coraz większym zainteresowaniem cieszą się też inne sporty wodne, np. windsurfing, kitesurfing (również zimą), bojery, iceboardy, snowkity. Warto wspomnieć o stale poszerzającej się ofercie zimowej - wyciągach, czy trasach narciarskich. Bardzo dobre warunki do uprawiania tych sportów są na Jeziorze Śniardwy, szczególnie w miejscowości Nowe Guty. Coraz więcej zwolenników ma również turystyka wędkarska, uprawiana praktycznie na wszystkich akwenach wodnych. W ciągu ostatnich kilku lat, wykorzystując warunki przyrodnicze, bardzo dynamicznie rozwijają się również jazda konna, jazda rowerowa, nordic walking, quady. Liczba turystów z roku na rok się powiększa w 2021 roku, porównując dane z 2013 roku nastąpił wzrost liczby turystów korzystających z obiektów noclegowych o 1.79%. Wyjątek stanowi rok 2020, gdyż w tym okresie nastąpiła tendencja spadkowa, czego powodem była panująca pandemia COVID-19 oraz zamknięcie praktycznie wszystkich aktywności życiowych mieszkańców Polski i świata.

Tabela 12. Struktura powierzchni gospodarstw rolnych w roku 2020

Jednostka terytorialna	Gospodarstwa rolne (ilość)					
	ogółem	Do 1 ha włącznie	1-5 ha	5 – 10 ha	10 – 15 ha	15 ha i więcej
Powiat	1869	29	603	338	241	658

Mrągowski	100%	1,5%	32%	18%	12,9%	35,6%
Powiat Piski	1863	22	510	306	250	775
	100%	1,1%	27,3%	16,4%	13,4%	41,8%

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Na 3732 gospodarstw rolnych znajdujących się na obszarze LGD MM, ok. 48% stanowią gospodarstwa małe do 10 ha powierzchni gruntów rolnych. Świadczy to o stosunkowo rozdrobnionej strukturze gospodarstw rolnych.

Rozdział III Partycypacyjny charakter LSR

Proces działań na rzecz uzyskania statusu Lokalnej Grupy Działania wiązał się ściśle z budowaniem partnerstwa trójsektorowego na obszarze najpierw sześciu gmin w roku 2008, a następnie ośmiu gmin, których mieszkańcy uczestniczyli w opracowaniu niniejszej strategii. Prawidłowo przebiegający proces oddolności w realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju od 2009 roku, pozwolił na skuteczne wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju z udziałem środków Unii Europejskiej. Przygotowując się do budowania strategii rozwoju do roku 2020 władze stowarzyszenia zauważyły potrzebę i możliwość zwiększenia obszaru oddziaływania wdrażanej LSR. Dlatego podjęte zostały rozmowy z podmiotami publicznymi, społecznymi i przedsiębiorcami z obszaru dwóch gmin: Sorkwita i Mrągowa (gm. wiejska). W wyniku tych działań skład Stowarzyszenia poszerzony został o przedstawicieli z powyższych gmin. Tym samym utworzony został spójny obszar obejmujący osiem gmin, których zasięg zamyka się na powierzchni dwóch powiatów: mrągowskiego i piskiego. Obszar ten posiada charakter wiejski.

III.1 Zaangażowane strony i wykorzystane metody angażowania

Etap I – diagnoza i analiza potrzeb i potencjału, definiowanie potrzeb i problemów

Udział mieszkańców w przygotowaniu LSR do roku 2030 rozpoczął się już na etapie przeprowadzania ewaluacji aktualnie wdrażanej strategii. Ewaluacji takiej dokonano w roku 2022. Przy prowadzeniu badań ewaluacyjnych wykorzystano następujące partycypacyjne metody badawcze z udziałem mieszkańców obszaru:

- ankieta papierowa skierowana do beneficjentów, którzy ubiegali się o dofinansowanie,
- telefoniczne wywiady pogłębione,
- panel i warsztat ewaluacyjny.

Od 29.08.2022 do 12.10.2022 Odbyło się osiem spotkań konsultacyjnych na terenie gmin zrzeszonych w LGD. Uczestniczyło w nich 86 osób. Zorganizowane również zostało w Orzyszu jedno spotkanie ewaluacyjno-konsultacyjne dla Zarządu, Rady Decyzyjnej, Komisji Rewizyjnej, Zespołu Monitorującego (uczestniczyło 19 osób). Mieszkańcy pracowali w formie warsztatowej nad opisem mocnych i słabych stron, oraz zagrożeń i szans. Następnie sformułowano po 4-5 problemów, które wydają się mieszkańcom najważniejsze. Podjęto też próbę zdefiniowania na każdym spotkaniu przynajmniej jednego celu/obszaru LSR.

Informacje o spotkaniach i ankietach przekazywane były mieszkańcom za pośrednictwem poczty elektronicznej (zgrupowane przez LGD zasoby własne), za pośrednictwem portalu facebook. Do organizacji pozarządowych, sołtysów, kół gospodyń wiejskich oraz ochotniczych straży pożarnych zaproszenie do udziału w opracowaniu strategii skierowane zostało również za pośrednictwem Messengera poprzez ich profile na portalach społecznościowych.

Etap II – określanie celów, opracowanie planu działania

W tym etapie tworzenia LSR przeprowadzono badanie ankietowe w formie ankiet drukowanych wysłanych razem z zaproszeniem na spotkania konsultacyjne i przekazywanych na tych spotkaniach (49 ankiet). Zbierano również informacje od mieszkańców za pomocą ankiety internetowej zamieszczonej na stronie internetowej LGD. W badaniu internetowym udział wzięły 72 osoby. Ankiety uzupełniły zebrane na spotkaniach dane pozwalające na określenie najważniejszych problemów i potrzeb mieszkańców. Dane zebrane w formie ankiet posłużyły również do formułowania wskaźników realizacji LSR oraz wskazania grup docelowych strategii, w tym grup defaworyzowanych. Zaproszenia do wypełnienia ankiet zamieszczane były na stronie www LGD oraz na portalu

facebook i stronach internetowych ośmiu gmin z obszaru objętego LSR. Podobnie jak na spotkania indywidualnie zaproszenie do wypełnienia ankiety wysłaliśmy mieszkańcom na adresy e-mail oraz z użyciem Messengera do organizacji pozarządowych, kół gospodyń wiejskich, ochotniczych straży pożarnych, spółdzielni socjalnych.

Etap III – opracowanie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru.

Udział mieszkańców w przygotowaniu LSR w tym zakresie rozpoczął się już na etapie przeprowadzania ewaluacji aktualnie wdrażanej strategii. Podczas prowadzenia badania ewaluacyjnego uzyskano opinie mieszkańców w zakresie stosowanych dotychczas kryteriów oceny i zasad wyboru operacji. Również podczas warsztatu refleksyjnego na temat wdrażania LSR 2014-2020 przeanalizowano dotychczasowe kryteria i wypracowano wstępne propozycje na okres 2021-2027. Projekt kryteriów dla LSR 2021-2027 przygotowany przez zespół roboczy przedstawiony został do konsultacji społecznych na stronie www.lgd.mazurskiemorze.pl i profilu facebookowym LGD. Mieszkańcy mieli możliwość zgłoszenia swoich uwag i propozycji. Na tym etapie konsultacje przeprowadzono również podczas panelu dyskusyjnego z sektorem publicznym (władze samorządowe). Spotkania takie odbyły się w dniu 15.05.2023 r. Następnie zespół roboczy po zebraniu uwag i propozycji z konsultacji społecznych dokonał ich przeanalizowania i przygotował wersję treści w tym zakresie do umieszczenia w projekcie LSR.

Na tym etapie opracowywania LSR wykorzystano następujące metody partycypacyjne:

- ankieta skierowana do beneficjentów, którzy ubiegali się o dofinansowanie (metoda zastosowana w momencie przeprowadzania badania ewaluacyjnego ex post strategii 2014-2020),
- wywiad przy pomocy strony internetowej,
- wywiad za pomocą poczty e-mail,
- panel i warsztat ewaluacyjny z sektorem publicznym,
- spotkanie fokusowe w grupie 14 osób – dotychczasowych członków Rady Decyzyjnej (10.05.2023 r.). Poświęcone było pogłębionej dyskusji na temat możliwych kryteriów oceny i trudności jakie występowały w poprzednim okresie w ich stosowaniu. Zebrano opinie i przekazano raport do grupy roboczej pracującej nad całościowym dokumentem LSR.

Etap IV – opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji

Udział mieszkańców w przygotowaniu LSR w tym zakresie rozpoczął się już na etapie przeprowadzania ewaluacji aktualnie wdrażanej strategii. Podczas prowadzenia badania ewaluacyjnego uzyskano opinie mieszkańców w zakresie stosowanych dotychczas rozwiązań w zakresie monitorowania realizacji LSR i jej ewaluacji. Poproszono o opinie czy stosowane rozwiązania były skuteczne i odpowiednie. Uwagi zebrane na tym etapie posłużyły do opracowania przez zespół roboczy wstępnej propozycji zapisów do LSR w tym zakresie, uwzględniając nowe uregulowania prawne dla okresu wdrażania 2021-2029. Projekt tych treści skonsultowany został z mieszkańcami poprzez umieszczenie propozycji na stronie internetowej LGD, przesłanie pocztą e-mail do członków Stowarzyszenia wg bazy adresowej posiadanej przez LGD. Mieszkańcy mieli możliwość zgłoszenia swoich uwag i propozycji. Na tym etapie konsultacje przeprowadzono również podczas paneli dyskusyjnych z sektorem publicznym (władze samorządowe). Następnie zespół roboczy podczas panelu i warsztatu ewaluacyjnego dokonał przeanalizowania uwag i przygotował wersję treści w tym zakresie do umieszczenia w projekcie LSR, który został całościowo poddany kolejnym konsultacjom.

Etap V – konsultacje kompletnego projektu dokumentu LSR

Całościowy projekt LSR przekazany został do szerokiej konsultacji z lokalną społecznością poprzez wyłożenie go do wglądu w siedzibie LGD, w siedzibach gmin, oraz siedzibach powiatów. Wysłano go również elektronicznie do członków Stowarzyszenia. Dokument został zamieszczony na stronie internetowej LGD oraz gmin i powiatów. Mieszkańcom umożliwiono zgłoszenie wniosków i uwag do zapisów LSR. Zebrane uwagi i propozycje zostały przeanalizowane przez zespół roboczy i wnioski z tej analizy przedstawione zostały na Walnym Zebraniu Członków. Lokalna Strategia Rozwoju uchwalona została w dniu 01.06.2023

Na etapie tworzenia oraz realizacji LSR stosowane są zasady horyzontalne określone w art. 9 rozporządzenia 2021/1060, w zakresie:

- a) Poszanowania praw podstawowych oraz przestrzegania Karty praw podstawowych Unii Europejskiej,
- b) Zasady równości kobiet i mężczyzn,
- c) Zasady równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami,
- d) Zgodności działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE, oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czyn poważnych szkód”.

III.2 Dane z konsultacji społecznych, wyniki analizy wniosków

Dane z konsultacji na etapie projektowania LSR przedstawiają się wg ważności w sposób następujący:

1. Najmocniejsze strony obszaru objętego LSR:
  - bogata baza turystyczna noclegowa,
  - znacząca infrastruktura rekreacyjna nad jeziorami,
  - dobre warunki dla działalności przetwórczej (runo leśne, zioła, hodowla mleczna),
  - wysoka atrakcyjność osiedleńcza dla osób z dużych miast (praca zdalna, emeryci).
  - sprzyjające warunki klimatyczne do rozwoju odnawialnych źródeł energii (oze).
2. Największa słabość obszaru objętego LSR:
  - zła jakość dróg,
  - kurczenie się terenów ogólnodostępnych nad jeziorami,
  - brak odpowiedniego (także kolejowego) transportu pasażerskiego w sezonie turystycznym,
  - słaba oferta produktów turystycznych,
  - niewystarczająca infrastruktura oraz braki kadrowe w sektorze pomocy społecznej i ochronie zdrowia.
3. Co jest największą szansą obszaru objętego LSR:
  - położenie (walory przyrodnicze i krajobrazowe, czyste powietrze),
  - środki zewnętrzne (krajowe i z UE) przeznaczone na rozwój i poprawę jakości życia,
  - wzrost znaczenia turystyki aktywnej,
  - wzrost popytu na dobra i usługi regionalne (w tym lokalne produkty tradycyjne i żywność wysokiej jakości),
  - polityka wspierania rozwoju odnawialnych źródeł energii (OZE), a także biogospodarki.
4. Co jest największym zagrożeniem dla obszaru objętego LSR:
  - inflacja, wzrost cen,
  - niepewność związana ze skutkami wojny na Ukrainie,
  - starzenie się społeczeństwa,
  - zagrożenie kolejną falą pandemii,
  - negatywne skutki zmian klimatu związane z ekstremalnymi zjawiskami pogodowymi.
5. Które z obszarów będą szczególnie ważne dla rozwoju obszaru objętego LSR:
  - rozwój przedsiębiorczości,
  - ochrona środowiska, zrównoważone wykorzystanie zasobów, wspieranie energii odnawialnej,
  - rozwinięty transport,
  - cyfryzacja zapewniająca wysokiej jakości łącze internetowe na całym obszarze,
  - budowanie lokalnej tożsamości i aktywizacja społeczności lokalnej.
6. Jakie obszary przedsiębiorczości należy wspierać w LSR:
  - rozwój przedsiębiorczości w zakresie turystyki,
  - promocja lokalnych produktów i producentów,
  - rozwój przedsiębiorczości w innych branżach poza turystyką,
  - tworzenie magazynów energii, spółdzielni OZE,
  - rozwój krótkich łańcuchów dostaw żywności.

7. Jakie inne obszary należy wspierać w LSR:

- modernizacja i tworzenie infrastruktury turystycznej/rekreacyjnej,
- organizacja wydarzeń promujących i zachowujących dziedzictwo lokalne (festiwale, jarmarki, wystawy, itp.)
- ochrona i przywracanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych (m.in. ochrona gatunków, siedlisk, ekosystemów wód), w tym działania edukacyjne i w zakresie OZE,
- renowacja i wyposażenie obiektów/miejsc zabytkowych,
- rozbudowa światłowodowego internetu.

8. Jakie grupy osób wymagają szczególnego wsparcia w LSR (grupy defaworyzowane):

- osoby z niepełnosprawnościami,
- dzieci i młodzież,
- osoby starsze/seniorzy,
- osoby ubogie.

9. Na pytanie „Co możemy zrobić razem” mieszkańcy odpowiedzieli:

- wspierać lokalną aktywność,
- organizacja festynów na wsiach, aby jednoczyć mieszkańców i oferować coś dla młodszych, warsztaty tematyczne dla młodzieży, ochrona terenów zielonych i dóbr przyrodniczych jakie nam zostały,
- edukować na temat ekologii i najprostszych działań, typu wyrzucanie śmieci i segregowanie. Zachęcać dzieci i młodzież do rozwoju. Aktywować kobiety, ale i mężczyzn np. w kołach gospodyń wiejskich. Walczyć z alkoholizmem wśród młodych mężczyzn, aktywować ich do prac społecznych. Przeciwdziałać biernej postawie typu „Państwo da, nic nie muszę sam robić”.
- określić potrzeby mieszkańców obszaru i oczekiwania potencjalnych turystów i nowych mieszkańców,
- projekty we współpracy ze szkołami, działania na rzecz edukacji dzieci i młodzieży.

III.3 Planowane działania informacyjne i wzmacniające partnerstwo we wdrażaniu LSR

LGD angażować będzie jak największą i reprezentatywną część społeczeństwa we wdrażanie LSR oraz jej aktualizację. Na takim postępowaniu bowiem opiera się podejście Leader i zasady rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność. Dlatego w swoich działaniach LGD stosować będzie zasadę pełnej jawności działań. W celu jej urzeczywistnienia prowadzone będą liczne i intensywne działania informacyjno-promocyjne służące udostępnianiu i rozpowszechnianiu informacji na temat LGD i podejmowanych przez nią inicjatyw. Jednym z elementów zasady partnerstwa na etapie wdrażania LSR będzie powołanie i funkcjonowanie Zespołu Monitorującego z udziałem przedstawicieli społeczności lokalnej. Udział we wdrażaniu LSR może być przez mieszkańców obszaru realizowany poprzez działania dotyczące realizacji własnych operacji przyczyniających się do osiągnięcia celów LSR, albo poprzez udział w działaniach LGD w zakresie aktywizacji społeczności, promocji i informacji. Żeby mieszkańcy mogli w ten sposób zrealizować swój udział we wdrażaniu LSR prowadzone będą działania informacyjne i szkoleniowe dotyczące ogłaszanych naborów. LGD wykorzysta szereg metod współpracy z mieszkańcami poprzez wykorzystanie gminnych tablic ogłoszeniowych, strony internetowej własnej oraz gmin i powiatów. Członkowie stowarzyszenia otrzymywać będą bieżącą informację na kontakt e-mail. Każdy mieszkaniec będzie mógł uczestniczyć w otwartych spotkaniach warsztatowo- informacyjnych dotyczących naborów wniosków do dofinansowania. Również udział w pozostałych działaniach aktywizacyjnych, informacyjnych, promocyjnych będzie otwarty dla wszystkich zainteresowanych mieszkańców. Każdy też będzie mógł skorzystać z pomocy pracowników Biura LGD. Otrzymają tu niezbędne wyjaśnienia i odpowiedzi. Na stronach www oraz w Biurze każdy zainteresowany będzie miał udostępnione potrzebne materiały. Na stronach umieszczane będą także aktualności, raporty, opracowania, sprawozdania dotyczące działalności LGD i wdrażania LSR. Mieszkańcy mogą przez cały czas zgłaszać do Biura LGD wnioski i postulaty dotyczące wdrażania LSR. Zarząd będzie dokonywał ich analizy i przedstawiał społeczności lokalnej wnioski w zakresie ich uwzględnienia lub odrzucenia. W przypadku uwzględnienia wniosków zarząd zaproponuje podjęcie odpowiedniej decyzji w zakresie zmiany LSR. Wszystkie proponowane zmiany w LSR, również te które zostały zgłoszone przez organy Stowarzyszenia (Zarząd, Rada, WZC) przedstawiane będą jak najszerszej lokalnej społeczności do konsultacji przed ich zatwierdzeniem.

W oparciu o prowadzony monitoring wdrażania LSR na poszczególnych etapach osiągania zaplanowanych wskaźników przygotowywany będzie raport z ewaluacji. Przedstawiany on będzie mieszkańcom obszaru w celu umożliwienia wypowiedzenia się na temat wyników tej ewaluacji i zgłoszenia swoich postulatów. Raport ten będzie również przedstawiany podczas Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia w celu przedyskutowania i ewentualnie podjęcia koniecznych działań.

W celu zapewnienia udziału mieszkańców w realizacji i aktualizacji LSR opracowany został plan komunikacji, w którym opisano działania komunikacyjne oraz środki przekazu do mieszkańców. W planie komunikacji zawarto również jakie działania skierowane do mieszkańców podejmowane będą w przypadku problemów z realizacją LSR, lub niskim zaangażowaniem społeczności w działania realizowane przez LGD.

III.3.1 Metody wspierania społeczności w rozwijaniu pomysłów kwalifikujących się do wsparcia

Aby zachęcić mieszkańców do przygotowywania projektów, służących realizacji celów Strategii LGD planuje następujące działania:

- organizowanie cyklicznych informacyjnych i warsztatowych spotkań otwartych,
- organizowanie cyklicznych spotkań informacyjnych i warsztatowych dla osób z grup w niekorzystnej sytuacji
- udzielanie doradztwa indywidualnego dla mieszkańców oraz grup mieszkańców (np. sołectw, stowarzyszeń, grup nieformalnych) w celu rozwijania pomysłów kwalifikujących się do wsparcia, pokazywanie dobrych praktyk,
- upowszechnianie informacji o programie w lokalnych i subregionalnych mediach – prasa, portale www,
- publikowanie na stronie internetowej LGD, oraz stronach internetowych j.s.t. praktycznych informacji o możliwościach i zasadach włączenia się do realizacji strategii,
- wspieranie nawiązywania współpracy terytorialnej lub branżowej zmierzającej do wypracowania projektów partnerskich realizujących cele LSR,
- poszukiwanie dodatkowych środków (poza PROW) na inwestycje i aktywności służące realizacji strategii, przekazywanie wiedzy o dostępności tych środków mieszkańcom obszaru,
- uruchomienie newslettera wiadomości LGD
- organizacja konkursu „Kuznia pomysłów Mazurskiego Morza”

Rozdział IV Analiza potrzeb i potencjału LSR

IV.1. a Potrzeby rozwojowe

Podczas spotkań konsultacyjnych oraz w zebranych ankietach lokalna społeczność wskazała następujące obszary szczególnie ważne dla dalszego rozwoju i wymagające wsparcia:

- 1) rozwój przedsiębiorczości, szczególnie w zakresie turystyki, agroturystyki
- 2) ochrona środowiska, zrównoważonego wykorzystania zasobów, wspieranie energii odnawialnej
- 3) dobry transport i cyfryzacja,
- 4) budowanie lokalnej tożsamości i aktywizacja społeczności lokalnej – wspólna przestrzeń dla NGO (obiekty zarządzane przez stowarzyszenia), doposażenie OSP, wsparcie szkoleniowe, prawne, księgowo, wyjazdy, wycieczki dla dzieci/młodzieży, pracownie twórcze do różnych zajęć, historyczne warsztaty, wyposażenie w sprzęt, rozwijanie wolontariatu, ważne wydarzenia lokalne,
- 5) promocja lokalnych produktów i producentów,
- 6) tworzenie magazynów energii, spółdzielni OZE,
- 7) modernizacja i tworzenie infrastruktury turystycznej/rekreacyjnej – tworzenie, poprawianie infrastruktury świetlic wiejskich, instytucji kultury, dostępność obiektów użyteczności publicznej, trasy rowerowe/quadowe, konne, punkty widokowe, pomosty, slipy.

Mieszkańcy wskazując powyższe obszary stwierdzali, że na obszarze objętym LSR nadal zauważana jest bierność społeczna. Brak poczucia tożsamości z miejscem zamieszkania. Natomiast organizacje aktywne to małe organizacje wymagające wsparcia i budowania potencjału dla realizowania działań na rzecz społeczności. Dlatego

też mieszkańcy wybrali obszar związany budowaniem lokalnej tożsamości i aktywizacją społeczności. Gminy obszaru LGD Mazurskie Morze rejestrują również wyższy niż w pozostałej części kraju poziom bezrobocia. Niski poziom aktywności gospodarczej nadal ukierunkowuje działania w LSR na konieczność wsparcia lokalnej społeczności w podejmowaniu i rozwijaniu działalności gospodarczej. Zła sytuacja młodych na rynku pracy - odpływ do dużych miast i za granicę – brak perspektyw rozwoju (niskie zarobki, brak perspektyw awansu, brak mieszkań). Ankietowani wskazywali również na problem starzejącego się społeczeństwa. Niewystarczające usługi turystyczne/atrakcje turystyczne – zwłaszcza całoroczne (sezonowość). Słabo zorganizowana promocja sieciowa lub sektorowa wykraczająca poza granice gminy, czy powiatu. Niewystarczająca infrastruktura turystyczno-rekreacyjna i kulturalna. Słaba infrastruktura techniczna (publiczna) – drogi, sieci wodno-kanalizacyjne, oczyszczalnie, internet. Niedostateczny poziom świadomości ekologicznej społeczeństwa. Spadek atrakcyjności wędkarskiej i rybackiej regionu spowodowany m.in. pogarszającą się jakością wód w jeziorach, oraz zwiększającą się ilością chronionych gatunków ptaków. Wszystkie opisane powyżej problemy uzasadniają wskazanie obszarów ważnych dla społeczności lokalnej w perspektywie planowania rozwoju w przyszłych latach.

Potrzeby opisane w punktach 3) i 6) ze względu na wymagające działań drogich i związanych ze skomplikowanymi procedurami lokalizacyjnymi, projektowymi zostały przewidziane do finansowania z innych środków. Może to być program regionalny Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021-2027 lub programy krajowe. Jeżeli chodzi o potrzebę w zakresie cyfryzacji to w ramach działania LGD we współpracy z lokalnymi społecznościami poszukiwać będziemy środków na finansowanie działań edukacyjnych w zakresie korzystania przez mieszkańców z nowoczesnych technologii w codziennej działalności i życiu. Środki takie mogą być dostępne również w programach krajowych takich jak FIO. Dla społeczności zainteresowanych tworzeniem spółdzielni energetycznych poszukiwać będziemy źródeł finansowania w programie Fundusze Europejskie na Infrastrukturę Klimat i Środowisko.

Mając na względzie możliwości i zasady finansowania projektów ze środków Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej 2023-2027 w ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju przyjęto, że potrzeby określone w punktach 1), 2), 4), 5) i 7) będą mogły uzyskać wsparcie i być realizowane w trybie konkursowym, w formie grantów i projektów w partnerstwie. Obszary/Cele dla realizacji działań odpowiadających na powyższe potrzeby zostały określone jako:

- 1)Rozwój turystyki w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe,
- 2)Rozwój zielonej gospodarki,
- 3)Poprawa atrakcyjności i dostępności obszaru służąca włączeniu społecznemu mieszkańców.

Analizując potrzeby i spostrzeżenia mieszkańców dyskutowaliśmy również nad możliwością wprowadzania do planowanych projektów innowacyjne elementów w kontekście lokalnym. Z perspektywy obszaru objętego LSR ta lokalna innowacyjność może się sprowadzać do możliwości zaoferowania mieszkańcom lub turystom usług dotychczas niedostępnych na obszarze gminy czy miejscowości, albo zastosowania rozwiązań komunikacyjnych z powodzeniem stosowanych już w innych częściach kraju (wdrażanie społeczności do wykorzystania nowoczesnych technik komunikacyjnych dla rozwiązywania codziennych spraw, aktywizowania i włączania do życia społecznego). Liczymy również, na wypracowanie przez społeczności lokalne innowacyjnych rozwiązań podczas tworzenia strategii inteligentnych wsi. Nie muszą to być rewolucyjne zmiany technologiczne, ale rozwiązania wykorzystujące dostępne możliwości innowacyjne z perspektywy małej miejscowości i pomagające rozwiązywać problemy lokalnej społeczności i odpowiadać na ich potrzeby.

IV.1.b Potencjał

Wśród wskazywanych przez mieszkańców mocnych stron i zasobów obszaru na pierwszym miejscu wskazywano położenie z walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi oraz czyste powietrze. Na obszarze wdrażania LSR jest dosyć bogata turystyczna baza noclegowa dla zakwaterowania zbiorowego większych grup. Brak jest natomiast mniejszych i spokojniejszych miejsc pobytu jak np. gospodarstwa agroturystyczne, domki letniskowe. Ankietowani duży potencjał widzą w możliwościach tworzenia na naszym obszarze atrakcji pobytowych towarzyszących usłudze zakwaterowania (rowery, kajaki, narty, konie, lokalna kuchnia, warsztaty tradycji i historii). Wykorzystanie lokalnych zasobów przyrodniczych i historycznych do tworzenia takich atrakcji odpowiada na obserwowane na rynku zwiększające się zapotrzebowanie na turystykę aktywną oraz turystykę doświadczeń

i badania. Ankietowani stwierdzili, że na obszarze jest znacząca infrastruktura rekreacyjna nad jeziorami jednak wymaga ona modernizacji. Potencjał obszaru oparty na zapewnieniu dostępności dla wszystkich do jezior, rzek lasów wymaga dalszego wzmocnienia poprzez tworzenie nowej infrastruktury odpowiadającej na potrzeby mieszkańców i turystów. Jest to niezbędne również dla uzupełnienia usług świadczonych przez przedsiębiorców przez zapewnienie kompleksowości świadczeń dla klientów poszukujących miejsc odpoczynku. Podczas spotkań oraz w ankietach wskazano potencjał lokalnej społeczności. Osób młodych, które chciałyby powiązać swoje przyszłe losy z Mazurami i tutaj realizować swoje pomysły biznesowe i zakładać rodziny. Do ważnego potencjału obszaru LGD „Mazurskie Morze” zaliczono również działające tu organizacje pozarządowe. Są to głównie małe organizacje bazujące na działalnościach skierowanych do małych społeczności. Jednak ich mocną stroną jest znajomość środowiska i jego potrzeb oraz oparcie działań w dużej mierze na wiedzy o tradycjach, historii, zasobach przyrodniczych. Organizacje te współpracują ze sobą i jest to potencjał do realizacji projektów w partnerstwie finansowanych w ramach LSR.

IV.2 Grupy docelowe

Grupy docelowe szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR to przede wszystkim mieszkańcy obszaru oraz turyści ponieważ oni są bezpośrednimi odbiorcami efektów działań dofinansowanych w ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Natomiast, żeby można było te efekty zaoferować bezpośrednim odbiorcom konieczne jest zaangażowanie bardziej szczegółowo określonych grup docelowych do których adresowane będzie wsparcie i które mają wpływ na osiągnięcie celów i wskaźników zaplanowanych w strategii. Pierwsza zdefiniowana grupa odbiorców obejmuje potencjalnych wnioskodawców którymi będą:

- 1)Przedsiębiorcy,
- 2)Osoby podejmujące działalność gospodarczą, w tym osoby młode do 25 roku życia,
- 3)Organizacje pozarządowe,
- 4)Małe gospodarstwa rolne,
- 5)Jednostki samorządu terytorialnego,
- 6)Lokalne społeczności – grupy nieformalne

Druga grupa to partnerstwa wnioskodawców, których zachęcać będziemy do realizacji operacji w partnerstwie. Wypływa to z przesłania zawartego w podejściu LEADER, które chcemy realizować w działalności LGD oraz we wdrażaniu LSR. Dla osiągnięcia rzeczywistych efektów budowania partnerstw przewidzieliśmy propozycję premiowania w kryteriach działań realizowanych w partnerstwie. Na pewno ma to ogromne znaczenie przy realizacji operacji ukierunkowanych na włączenie społeczne i wspieranie osób w niekorzystanej sytuacji na naszym obszarze.

Grupy w niekorzystnej sytuacji.

Na podstawie danych z konsultacji w trakcie przygotowywania LSR zdefiniowano, że na obszarze trzy grupy potrzebują szczególnego wsparcia. Są to osoby z niepełnosprawnościami, dzieci i młodzież, osoby starsze/seniorzy. Jeżeli chodzi o dzieci i młodzież to ta grupa mieszkańców ma dla nas szczególne znaczenie w obliczu trendu starzejącego się społeczeństwa i wyludniania naszych małych miejscowości. Jednocześnie jest to grupa znajdująca się w trudnej sytuacji ze względu na specyfikę gospodarczą obszaru ukierunkowaną głównie na turystykę oraz usługi/produkcję w mniejszej skali. Młodym na naszym obszarze trudniej jest znaleźć zatrudnienie niż w dużych ośrodkach miejskich. Również nie jest tu dostępna porównywalna z ośrodkami miejskimi różnorodność edukacji, dostępność dodatkowych zajęć oraz utrudnienia komunikacyjne. Jeżeli chodzi o grupę osób z niepełnosprawnościami to tutaj głównie wskazywano na utrudnienia związane z dostępem do rehabilitacji oraz specjalistycznych świadczeń łatwiej dostępnych w dużych ośrodkach. Zauważono również deficyty w działaniach integrujących i włączających tę grupę mieszkańców do życia społecznego i gospodarczego. Problem ten dotyczy również dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami. Trzecia grupa osób w niekorzystnej sytuacji to seniorzy stanowiący 20% lokalnej społeczności. Są to często osoby samotne, gdyż często dzieci wyjechały za pracę za granicę, albo do większych ośrodków. W ankietach wskazywano, że brak jest na obszarze LGD długofalowych działań w kierunku zachowania jak najlepszej sprawności fizycznej i umysłowej tej grupy osób. Zdefiniowano również potrzebę prostych działań aktywizujących pozwalających tej grupie osób utrzymywanie kontaktów z

lokalną społecznością (spotkania, wspólne zakupy, zajęcia artystyczne usprawniające w codziennym funkcjonowaniu).

IV.3 Analiza możliwości wsparcia inicjatyw – pozostałe instrumenty

Lokalna Grupa Działania będzie szukać innych źródeł finansowania inicjatyw lokalnych i ponadlokalnych poza środkami z PS WPR. Pozyskanie pomysłów inicjatyw i osób zaangażowanych w ich tworzenie i projektowanie będzie doskonałą okazją do budowania partnerstwa pomiędzy LGD i tymi pomysłodawcami, ale także do budowania partnerstwa wśród inicjatorów pomysłów na lokalne działania. Mając na względzie wybrane obszary i kierunki przedsięwzięć wpisujących się w cele zaplanowane do osiągnięcia w LSR planujemy poszukiwać źródeł finansowania głównie z dwóch programów. Programu Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021-2027 i programów Narodowego Instytutu Wolności.

Tab. 13 Możliwości wsparcia inicjatyw lokalnych i ponadlokalnych przyczyniających się do realizacji celów strategii ze środków programu Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021-2027

Cele, przedsięwzięcia w LSR	Źródło finansowania
<p>Cel 3 Poprawa atrakcyjności i dostępności obszaru służąca włączeniu społecznemu mieszkańców – przedsięwzięcia w zakresie aktywizacji i włączania społeczności w zakresie edukacji do wykorzystania nowoczesnych technologii, wdrażanie e-usług dla osób w niekorzystnej sytuacji</p>	<p>Poddziałanie 2.1.2. Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych</p>
<p>Cel 2 Rozwój zielonej gospodarki – przedsięwzięcia w zakresie edukacji o zachowaniu zasobów przyrodniczych, przedsięwzięcia wspólne różnych podmiotów (JST, NGO, BIZNES) z obszaru LGD w zakresie wdrażania rozwiązań związanych z adaptacją do zmian klimatu</p>	<p>Poddziałanie 2.2.3. Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego Poddziałanie 2.2.5. Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej</p>
<p>Cel 3 Poprawa atrakcyjności i dostępności obszaru służąca włączeniu społecznemu mieszkańców – przedsięwzięcia w zakresie aktywizacji i włączania społeczności w zakresie edukacji liderów lokalnych, młodych ludzi w zakresie potrzeb rynku pracy, dorosłych w zakresie konieczności kształcenia ustawicznego</p>	<p>Poddziałanie 2.2.6. Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia Poddziałanie 2.6.3. Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej</p>

Tab. 14 Możliwości wsparcia inicjatyw lokalnych i ponadlokalnych przyczyniających się do realizacji celów strategii ze środków programów Narodowego Instytutu Wolności

Cele, przedsięwzięcia w LSR	Źródło finansowania
<p>Cel 3 Poprawa atrakcyjności i dostępności obszaru służąca włączeniu społecznemu mieszkańców – przedsięwzięcia w zakresie aktywizacji mieszkańców i wzmocnienia potencjału organizacji pozarządowych do podejmowania działań w zakresie włączenia społecznego.</p>	<p>Narodowy Instytut Wolności</p> <p>Rządowy Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich. Priorytet 1a Zrównoważony rozwój organizacyjny - wsparcie działań misyjnych i rozwoju instytucjonalnego</p>
<p>Cel 3 Poprawa atrakcyjności i dostępności obszaru służąca włączeniu społecznemu mieszkańców – przedsięwzięcia w zakresie wdrażania pomysłów wyłonionych w konkursie „Kuznia Pomysłów Mazurskiego Morza”</p> <p>Cel 2 Rozwój zielonej gospodarki – wspólne projekty organizacji pozarządowych i mieszkańców edukujące w zakresie wykorzystania potencjału obszaru w zagrodach edukacyjnych i gospodarstwach agroturystycznych.</p>	<p>Narodowy Instytut Wolności</p> <p>Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich. Priorytet 1 Mikro inicjatywy, Priorytet 2. Organizacje obywatelskie na rzecz dobra wspólnego.</p>

Rozdział V Spójność, komplementarność i synergia

V.1. Komplementarność z innymi dokumentami strategicznymi

Prace nad Strategią były determinowane poprzez inne dokumenty planistyczno-strategiczne. Zadania oraz działania określone w Strategii są komplementarne i spójne z tymi dokumentami lub też wprost z nich wynikają.

Założone zadania w Strategii są zgodne z założeniami i celami **Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030**, w tym w szczególności z następującymi priorytetowymi kierunkami interwencji:

- Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów
- Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego
- Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym

Strategia realizuje bezpośrednio również cele zawarte w **Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności** poprzez tworzenie warunków sprzyjających przedsiębiorczości, przeciwdziałaniu ubóstwu i zapobieganiu wykluczeniu społecznemu, oraz przeciwdziałaniu marginalizacji i peryferyzacji obszarów problemowych. Tym samym, umożliwi to również realizację celów Strategii Lizbońskiej, kładących duży nacisk na wzmocnienie spójności społecznej. LGD podejmując się realizacji działań, ujętych w Strategii i rozumianych jako proces przemian przestrzennych, społecznych i ekonomicznych, przyczynia się do poprawy jakości życia mieszkańców, przywrócenia ładu przestrzennego i do ożywienia gospodarczego w gminach należących do LGD.

Strategia odpowiada także stawianym celom w **Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030**. Poprzez swoje działania wpłynie ona na poprawę zagospodarowania przestrzennego i planowania przestrzennego w skali gmin i regionu. Realizacja działań Strategii pozwoli nam także na zwiększenie atrakcyjności gmin i regionu, a także wykorzystanie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym, co będzie zgodne z założeniami **Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030**. Kierunek wskazany w tej strategii wpisujący się w naszą LSR to „Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę”.

Ważnym dokumentem krajowym brany pod uwagę przy opracowaniu LSR była **Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030**, w której określono cel główny wraz z trzema celami szczegółowymi i odpowiednimi priorytetami, m.in. adaptacja do zmian klimatu i przeciwdziałanie tym zmianom.

Także na poziomie regionalnym Strategia wpisuje się w realizację najważniejszych dokumentów strategicznych dla województwa warmińsko-mazurskiego:

- **Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego**

Strategia dąży do wyrównywania standardów europejskich. To przykład dostosowania lokalnej gospodarki do funkcjonowania systemu gospodarczego. Ma zapewnić m.in. mieszkańcom obszaru LGD współczesne standardy obsługi ludności doprowadzając do zmniejszenia różnic społecznych i gospodarczych.

- **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego**

Realizacja działań przyjętych w Strategii umożliwi osiągnięcie celu nadrzędnego jakim jest „*zrównoważony rozwój przestrzenny województwa, realizowany poprzez wykorzystanie cech i zasobów przestrzeni regionu, dla zwiększenia jego spójności w wymiarze przestrzennym, społecznym i gospodarczym, z uwzględnieniem ładu przestrzennego oraz zachowania wysokich walorów środowiska i krajobrazu*”.

- **Program Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2030 oraz Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2023-2028**

Zgodność Strategii z ww. dokumentami przejawia się w m.in. punkcie: ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody; dalsza poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego dla ochrony zdrowia mieszkańców Polski oraz ochrona klimatu.

- **Program Wsparcia Rozwoju Kultury Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2025**

Zgodność Strategii przejawia się w obszarze: Ochrona dziedzictwa kulturowego, Cel strategiczny: Promocja województwa poprzez kulturę oraz promocja kultury regionu służąca wzrostowi jego atrakcyjności i konkurencyjności.

- **Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Warmińsko-Mazurskim do roku 2025**

Strategia wpisuje się w cel: Rozwój regionalnych produktów turystycznych.

- **Wojewódzki Program Rozwoju Ekonomii Społecznej i Solidarnej Warmia i Mazury 2021-2025**

Strategia wpisuje się m.in. w Cel 4.3. Rozwijanie zasobów wiedzy na temat ekonomii społecznej

- **Wielkie Jeziora Mazurskie 2030 Strategia Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego**

Celem głównym jest wzrost konkurencyjności obszaru funkcjonalnego Wielkich Jezior Mazurskich w zakresie atrakcyjności turystycznej, warunków dla prowadzenia biznesu oraz wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i warunków życia.

Cele i przedsięwzięcia zawarte w LSR analizowano również pod względem zgodności z planami rozwojowymi poszczególnych gmin zawartymi w dokumentach strategicznych takich jak:

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Mrągowo do 2025 roku

Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Sorkwity na lata 2014-2025

Strategia Rozwoju Gminy Piecki na lata 2014 – 2024

Strategia Rozwoju Gminy Mikołajki do roku 2025

Strategia Rozwoju Gminy Ruciane-Nida na lata 2017-2025

Strategia Rozwoju Gminy Pisz do roku 2026

Strategia Rozwoju Gminy Orzysz na lata 2015-2025

Natomiast przy formułowaniu rozwiązań przyczyniających się do zmniejszania zjawiska wykluczenia społecznego i poprawy sytuacji społeczno-ekonomicznej mieszkańców uwzględniano zapisy gminnych i powiatowych programów lub strategii rozwiązywania problemów społecznych.

V.2 Wartość dodana podejścia LEADER

Integrowanie społeczności do kompleksowej realizacji przedsięwzięć rozpoczęło się już w momencie przystąpienia do opracowywania projektu dokumentu. Dzięki temu, że mieszkańcy sami mogli zidentyfikować ważne dla nich problemy i przełożyć je na propozycje działań można śmiało założyć, że widzą potrzebę wspólnego działania dla zmiany.

Niewątpliwie w procesie integrowania społeczności do kompleksowej realizacji działań wykorzystane zostaną autorytety osób zaangażowanych w tworzenie Strategii oraz posiadających poparcie w swoim lokalnym środowisku. Osobami takimi są z pewnością Burmistrzowie i Wójtowie Gmin, Dyrektorzy Gminnych instytucji

kultury, czy pomocy społecznej, a także entuzjastyczni liderzy aktywnych organizacji pozarządowych, organizacji przedsiębiorców, czy liderzy grup nieformalnych jak sołectw, kół gospodyń wiejskich, grup młodzieżowych. Lokalna Grupa Działania utrzymywać będzie stały kontakt z tymi osobami i przy ich udziale zachęcać będzie i mobilizować mieszkańców do wspólnego działania.

Dzięki działaniom szkoleniowym i badawczym prowadzonym w ramach funkcjonowania LGD społeczności lokalne będą mogły doskonalić i nabywać umiejętności ekonomiczne i społeczne, wymieniać się nimi, budować partnerstwa i wzmacniać możliwości osobistego rozwoju. Załoga LGD oraz osoby zaangażowane w realizację strategii wykorzystywać będą cykliczne wydarzenia do pokazywania efektów wspólnych działań dla poprawy jakości życia na terenach wiejskich. Wydarzenia takie to festyny, dożynki, imprezy sołeckie, dni gminy na których LGD występuje ze swoim stoiskiem promocyjno-informacyjnym. Wszystkie te okazje wykorzystane zostaną do integrowania społeczności, poprzez pomoc w opracowaniu pomysłów na działania, skojarzeniu partnerów, pokazania dobrych praktyk.

Chcąc wykorzystać narzędzie do integrowania jakim jest możliwość realizacji projektów grantowych Lokalna Grupa Działania organizować będzie spotkania grantobiorców. Spotkania służyć będą wymianie doświadczeń przy realizacji grantów, pochwalenia się efektami i dyskusowania o możliwości realizacji projektów wspólnych, również poprzez aplikowanie przy pomocy LGD o środki zewnętrzne inne niż pozyskane na wdrażanie LSR.

Duże znaczenie dla integrowania społeczności do wspólnych działań będzie również miało rzeczywiste stosowanie przez LGD rozwiązań docierania z informacją do szerokich grup odbiorców opisanych w Planie Komunikacji. Wdrożenie zaproponowanych tam rozwiązań przyczyniać się będzie do rzeczywistego nawiązywania współpracy społeczności lokalnej przy realizacji działań.

Rozdział VI Cele i wskaźniki

VI.1 Cele oraz przedsięwzięcia. Formy wsparcia.

Osiąganie wszystkich celów następować będzie poprzez wsparcie realizacji operacji z PS WPR 2023-2027

Cel 1 – Rozwój turystyki w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe

Cel nastawiony na szeroko rozumiane działania ukierunkowane na aktywizowanie mieszkańców oraz poprawianie stanu infrastruktury podnoszącej jakość życia mieszkańców i pobytu na obszarze turystów. Z przeprowadzonej analizy danych z konsultacji społecznych wynika, że obszar związany z rozwojem turystyki nadal powinien być dostrzegany i wspierany. Wspierany zarówno w zakresie rozwoju przedsiębiorczości, ale też potrzeb w zakresie ogólnodostępnej infrastruktury. Te dwa zakresy wzajemnie się uzupełniają i wpływają na tworzenie kompleksowej oferty usług skierowanej do mieszkańców i turystów. Jednym z głównych problemów jest wyludnianie się obszaru, oraz pogarszająca się sytuacja ekonomiczna mieszkańców. Wpływa to na pogłębianie się problemu wykluczenia społecznego i gospodarczego mieszkańców. Skutkuje również trudną sytuacją młodych osób na rynku pracy, trudnościami w utrzymaniu miejsc pracy, niskimi dochodami i brakiem perspektyw dla młodych rodzin. Dużym problemem jest również brak umiejętności poruszania się na rynku pracy, czy powrotu na ten rynek. Dotyczy to grupy osób długotrwale bezrobotnych. Wszystkie te czynniki powodują obniżanie standardu życia w rodzinach żyjących na obszarze LGD. W przypadku młodych mieszkańców taka sytuacja determinuje poszukiwanie przez nich perspektyw rozwoju w dużych miastach i zagranicą.

Dlatego uznano, że w ramach wdrażania LSR najważniejszym czynnikiem jest wsparcie działań mających wpływ na poprawę sytuacji ekonomicznej mieszkańców obszaru oraz stabilizację życia rodzinnego i tworzenie warunków do pozostawania młodych na obszarze LGD. Mimo podejmowanych w poprzednich latach działań wspierających rozwój przedsiębiorczości w regionie spadła liczba aktywnych przedsiębiorstw na 10 tys. mieszkańców. W obliczu negatywnego zjawiska emigracji osób młodych i wykształconych kluczowe znaczenie ma wspieranie tworzenia nowych firm. Mając na względzie wnioski z diagnozy obszaru należy zarówno umiejętnie wspierać strategiczną gałąź aktywności gospodarczej obszaru jaką jest turystyka, ale także takie inicjatywy gospodarcze, które wpłyną na zróżnicowanie sektorów gospodarczych dostarczających mieszkańcom źródeł utrzymania.

Przedsięwzięcia:

1.1 Rozwój przedsiębiorczości – turystyka z poszanowaniem środowiska naturalnego (atrakcje turystyczne, zakwaterowania, gastronomii na bazie lokalnych produktów) - konkurs

Przedsięwzięcie realizowane będzie poprzez;

- a) rozwój istniejących mikro i małych przedsiębiorstw - wsparcie z programu PS WPR w formie refundacji do kwoty maksymalnej 500 tys. zł na operację,
- b) tworzenie nowych przedsiębiorstw - wsparcie z programu PS WPR w formie ryczału do kwoty maksymalnej 150 tys. zł na operację.

Poziom dofinansowania dla w/w przedsięwzięć na poziomie przewidzianym w PS WPR.

Kwota pomocy lub minimalna lub maksymalna kwota pomocy będzie każdorazowo określana w regulaminie naboru o przyznanie pomocy ogłaszanych przez LGD.

1.2 Infrastruktura turystyczna, rekreacyjna – ogólnodostępna (pomosty, przystanie, wiaty, miejsca na ogniska, miejsca obsługi rowerzystów) – budowa, modernizacja (w tym modernizacja w zakresie dostępności) – konkurs

Przedsięwzięcie odpowiada na potrzeby uatrakcyjnienia obszaru poprzez rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej. Przedsięwzięcie ukierunkowane na wsparcie operacji poprawiających możliwość rozwoju obszaru w oparciu o powstałą infrastrukturę dostępną zarówno dla mieszkańców jak i dla turystów. Przedsięwzięcie odpowiada na zgłoszone przez mieszkańców do LSR potrzeby w zakresie rozbudowy infrastruktury mogącej zwiększyć atrakcyjność turystyczną obszaru, oraz jakość życia mieszkańców.

Przedsięwzięcie realizowane poprzez wsparcie z programu PS WPR w formie refundacji do kwoty maksymalnej 500 tys. zł na operację i na poziomie przewidzianym w PS WPR.

Kwota pomocy lub minimalna lub maksymalna kwota pomocy będzie każdorazowo określana w regulaminie naboru o przyznanie pomocy ogłaszanych przez LGD. LGD może dokonać w regulaminie naboru również ograniczeń podmiotowych.

Cel 2 – Rozwój zielonej gospodarki

Z uproszczonej analizy SWOT opartej na zebranych w trakcie konsultacji danych wynika, że do największych szans rozwojowych obszaru zaliczono „położenie (walory przyrodnicze i krajobrazowe, czyste powietrze)”. Jednocześnie w zagrożeniach wskazano, że obszarem który będzie szczególnie ważny dla dalszego rozwoju jest „ochrona środowiska, zrównoważone wykorzystanie zasobów, wspieranie energii odnawialnej”. Podczas spotkań konsultacyjnych mieszkańcy zwracali uwagę, że nie ma możliwości rezygnacji z rozwoju w kierunku turystyki bo jest to naturalny kierunek wykorzystania zasobów, jednak również w przedsięwzięciach gospodarczych aspekt mitygacji i adaptacji do zmian klimatu powinien być uwzględniany. Wskazywano także, że potencjał małych gospodarstw rolnych powinien być ukierunkowany na ofertę wypoczynku w zgodzie z przyrodą i z wykorzystaniem naturalnych zasobów dostępnych na naszym terenie wpisując się w trend „zielonej gospodarki”. W innych kierunkach wskazywanych przez ankietowanych podkreślano rolę działań edukacyjnych w zakresie ochrony i przywracania walorów przyrodniczo-krajobrazowych na obszarze, a także kształtowania wśród mieszkańców wiedzy i przyzwyczajajeń sprzyjających ochronie przyrody i klimatu.

Przedsięwzięcia:

2.1 Podnoszenie świadomości mieszkańców na temat potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego (organizacja eventów, tworzenie ogrodów deszczowych, terenów zielonych, parków, prowadzenie działań edukacyjnych) – granty, operacje własne, konkurs.

Przedsięwzięcie realizowane poprzez wsparcie z programu PS WPR dla projektu grantowego do kwoty maksymalnej 500 tys. zł na operację i na poziomie dofinansowania kosztów kwalifikowalnych zgodnie z PS WPR. Kwota pomocy minimalna lub maksymalna będzie każdorazowo określana w regulaminie naboru o przyznanie pomocy ogłaszanych przez LGD.

W projekcie grantowym maksymalna kwota dofinansowania na jedno zadanie wyniesie:

- do 50 tys. zł w przypadku operacji bez elementu małej architektury edukacyjnej
- do 100 tys. zł w przypadku operacji z elementem małej architektury edukacyjnej.

LGD może dokonać w regulaminie naboru również ograniczeń podmiotowych, np. ograniczyć nabór tylko do organizacji pozarządowych.

2.2 Rozwój przedsiębiorczości – biogospodarka, zagrody edukacyjne, gospodarstwa agroturystyczne - konkurs

Przedsięwzięcie realizowane poprzez wsparcie z programu PS WPR w formie refundacji do kwoty maksymalnej:

- a) 150 tys. zł na operację w zakresie rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych (zagrody edukacyjne, gospodarstwa agroturystyczne),
- b) 500 tys. zł na operację w zakresie rozwoju działalności gospodarczej z zakresu biogospodarki, rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych (zagrody edukacyjne, gospodarstwa agroturystyczne).

Poziom dofinansowania dla w/w przedsięwzięć na poziomie przewidzianym w PS WPR.

Kwota pomocy lub minimalna lub maksymalna kwota pomocy będzie każdorazowo określana w regulaminie naboru o przyznanie pomocy ogłaszanych przez LGD.

Cel 3 – Poprawa atrakcyjności i dostępności obszaru służąca włączeniu społecznemu mieszkańców.

Wybrany obszar dotyczący działań w zakresie poprawy atrakcyjności i dostępności obszaru ukierunkowany został na działania służące włączeniu społecznemu mieszkańców. Potrzeba taka wynika ze sformułowanych w diagnozie potrzeb i zagrożeń sformułowanych jako starzenie się społeczeństwa, trudności w dostępie do specjalistycznej opieki dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami. Na spotkaniach jako słabą stronę wskazywano „brak wspólnej przestrzeni do działań aktywizujących” oraz „niewystarczającą infrastrukturę oraz braki kadrowe w sektorze pomocy społecznej i ochronie zdrowia”. Wskazywano również na niską aktywność młodych mieszkańców obszaru i brak wsparcia dla rozwoju organizacji pozarządowych. Wśród obszarów szczególnie ważnych dla rozwoju obszaru objętego LSR mieszkańcy wskazywali „budowanie lokalnej tożsamości i aktywizację społeczności lokalnej”. Natomiast w obszarach przedsiębiorczości wskazywano również potrzebę wspierania rozwoju również w innych branżach poza turystyką. Mając na względzie, że mieszkańcy na pytanie „co możemy zrobić razem” odpowiedzieli „wspierać lokalną aktywność”, „organizować festyny na wsiach, aby jednoczyć mieszkańców i oferować coś dla najmłodszych, warsztaty tematyczne”, „aktywizować kobiety i mężczyzn”, „przeciwdziałać biernej postawie”. Wskazano również na pożytek z „projektów współpracy ze szkołami, działania na rzecz edukacji dzieci i młodzieży”. W oparciu o zebrane informacje i wnioski z konsultacji wyodrębniony został obszar odpowiadający na opisane powyżej potrzeby podzielony na cztery zakresy. Pierwszy dotyczący infrastruktury włączenia społecznego odpowiada na potrzeby tworzenia wspólnej przestrzeni i wzmocnienia zasobów do realizacji działań włączających i aktywizujących. Drugi obejmujący dwa zakresy: jeden w dziedzinie ochrony zasobów kulturowych w postaci działań krótkotrwałych grantowych (np. wydarzenia, festiwale, publikacje) i drugi w postaci działań długotrwałych ukierunkowanych na efekt włączenia społecznego i realizację przedsięwzięć adresowanych do osób w niekorzystnej sytuacji na obszarze wdrażania LSR. Trzeci zakres skierowany na tworzenie strategii inteligentnych wsi odpowiada na potrzeby w zakresie aktywizacji społeczności i włączania ich do samodzielnego szukania rozwiązania problemów lokalnej społeczności z wykorzystaniem partnerstwa. Czwarty zakres obejmujący rozwój przedsiębiorczości ukierunkowany został na zakresy związane z potrzebami mieszkańców w niekorzystnej sytuacji wskazywanymi jako niewystarczający dostęp do usług w zakresie sprawności fizycznej, zdrowia, opieki nad seniorami.

Przedsięwzięcia:

3.1 Inicjatywy mieszkańców i NGO dla tworzenia wspólnej przestrzeni – budowa, modernizacja (miejsca spotkań, warsztatów, koncertów, w tym miejsca umożliwiające włączanie społeczne osób z niepełnosprawnościami, starszych, dzieci, młodzieży...) – konkurs

Przedsięwzięcie realizowane poprzez wsparcie z programu PS WPR w formie refundacji do kwoty maksymalnej 500 tys. zł na operację i na poziomie intensywności zgodnie z PS WPR

Kwota pomocy lub minimalna lub maksymalna kwota pomocy będzie każdorazowo określana w regulaminie naboru o przyznanie pomocy ogłaszanym przez LGD.

LGD może dokonać w regulaminie naboru również ograniczeń podmiotowych.

3.2 Inicjatywy mieszkańców i NGO służące kształtowaniu świadomości obywatelskiej mieszkańców lub włączeniu społecznemu seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji (organizacja wydarzeń, np. festiwali, koncertów, konkursów kulinarnych, wydawnictwa, działania edukacyjne i szkoleniowe w celu przygotowania liderów życia publicznego i społecznego, działania z zakresu włączenia społecznego,...) – granty, operacje własne, konkurs

Przedsięwzięcie realizowane poprzez wsparcie z PS WPR w formie refundacji do kwoty maksymalnej 500 tys. zł na operację i na poziomie dofinansowania zgodnie z PS WPR.

Kwota pomocy lub minimalna lub maksymalna kwota pomocy będzie każdorazowo określana w regulaminie naboru o przyznanie pomocy ogłaszanym przez LGD.

W przypadku projektu grantowego maksymalna kwota dofinansowania na jedno zadanie wyniesie:

- do 50 tys. zł w przypadku zadania obejmującego działania krótkie (np. wydarzenia, wydawnictwa, ...)
- do 250 tys. zł w przypadku zadania obejmującego działania długotrwałe włączające społecznie, systemowe (edukacyjne, szkoleniowe, aktywizujące, ...)

LGD może dokonać w regulaminie naboru ograniczeń podmiotowych, np. ograniczyć nabór tylko do organizacji pozarządowych. LGD może dokonać w regulaminie naboru ograniczeń przedmiotowych, np. ograniczyć nabór tylko do działań skierowanych do odbiorców z grup osób w niekorzystnej sytuacji wskazanych w LSR.

3.3 Inicjatywy mieszkańców i NGO dla opracowania strategii smart village ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów danej społeczności wiejskiej – granty, operacje własne, konkurs.

Przedsięwzięcie realizowane poprzez wsparcie projektu grantowego z programu PROW w formie refundacji do kwoty maksymalnej 32 tys. zł na operację i na poziomie dofinansowania zgodnie z PS WPR.

W przypadku projektu grantowego maksymalna kwota dofinansowania na jedno zadanie wyniesie:

- do 4 tys. zł

3.4 Rozwój przedsiębiorczości – usługi z zakresu sprawności fizycznej i zdrowia, opieki nad seniorami – konkurs.

Przedsięwzięcie realizowane będzie poprzez;

- a) rozwój istniejących mikro i małych przedsiębiorstw - wsparcie z programu PS WPR w formie refundacji do kwoty maksymalnej 500 tys. zł na operację i na poziomie dofinansowania zgodnie z PS WPR,
- b) tworzenie nowych przedsiębiorstw - wsparcie z programu PS WPR w formie ryczału do kwoty maksymalnej 150 tys. zł na operację i na poziomie dofinansowania zgodnie z PS WPR.

Kwota pomocy lub minimalna lub maksymalna kwota pomocy będzie każdorazowo określana w regulaminie naboru o przyznanie pomocy ogłaszanym przez LGD.

VI.2 Cele z podziałem na źródła finansowania

Cele i przedsięwzięcia przedstawiono w dwóch tabelach. Poniżej przedstawiamy ujęcie wg źródeł finansowania. Natomiast ujęcie celów i przedsięwzięć wg kwot, beneficjentów i sposobu realizacji przedstawiamy w Formularzu 1: Cele i przedsięwzięcia stanowiącym załącznik do LSR.

Tab. 15 Cele i źródła finansowania

Cele	Przedsięwzięcia	Program finansujący
------	-----------------	---------------------

1. Rozwój turystyki w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe	1.1 Rozwój przedsiębiorczości – turystyka z poszanowaniem środowiska naturalnego (atrakcje turystyczne, zakwaterowania, gastronomia na bazie lokalnych produktów)	PS WPR Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur
	1.2 Infrastruktura turystyczna, rekreacyjna, (pomosty, przystanie, wiaty, miejsca na ogniska, miejsca obsługi rowerzystów, – budowa, modernizacja (w tym modernizacja w zakresie dostępności)	PS WPR Krajowy Plan Odbudowy
2. Rozwój zielonej gospodarki	2.1 Podnoszenie świadomości mieszkańców na temat potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego (organizacja eventów, tworzenie ogrodów deszczowych, terenów zielonych, parków, prowadzenie działań edukacyjnych)	PS WPR Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur FENIKS – środki unijne za pośrednictwem WFOŚiGW Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej WFOŚiGW – środki krajowe Fundusz Inicjatyw Obywatelskich
	2.2 Rozwój przedsiębiorczości - biogospodarka, zagrody edukacyjne, gospodarstwa agroturystyczne	PS WPR W zakresie biogospodarki - Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej
3. Poprawa atrakcyjności i dostępności obszaru służąca włączeniu społecznemu mieszkańców	3.1 Inicjatywy mieszkańców i NGO dla tworzenia wspólnej przestrzeni – budowa, modernizacja (miejsce spotkań, warsztatów, koncertów, w tym miejsc umożliwiających włączanie społeczne osób z niepełnosprawnościami, osób ubogich, samotnych, dzieci, młodzieży,...)	PS WPR EFRR, lub EFS w ramach Funduszy Europejskich dla Warmii i Mazur
	3.2 Inicjatywy mieszkańców i NGO służące kształtowaniu świadomości obywatelskiej mieszkańców lub włączeniu społecznemu seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystne sytuacji (organizacja wydarzeń, np. festiwań, koncertów, konkursów kulinarnych, wydawnictwa, działania edukacyjne i szkoleniowe w celu przygotowania liderów życia publicznego i społecznego, działania z zakresu włączenia społecznego ...)	PS WPR Fundusz Inicjatyw Obywatelskich Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych EFRR, lub EFS w ramach Funduszy Europejskich dla Warmii i Mazur Aktywni Obywatele – Fundusz Regionalny
	3.3 Inicjatywy mieszkańców i NGO dla opracowania strategii smart village ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów danej społeczności wiejskiej	PS WPR Fundusz Inicjatyw Obywatelskich Aktywni Obywatele – Fundusz Regionalny
	3.4 Rozwój przedsiębiorczości - usługi z zakresu sprawności fizycznej i zdrowia, opieki nad seniorami	PS WPR EFRR, lub EFS w ramach Funduszy Europejskich dla

		Warmii i Mazur na lata
--	--	------------------------

VI.3 Mierzalność wskaźników. Źródła pozyskania danych do pomiaru.

Wybrane wskaźniki produktu i rezultatu odnoszą się bezpośrednio do oczekiwań związanych z niwelowaniem problemów sformułowanych w diagnozie obszaru. Do wskaźników dobrano odpowiednie metody pomiaru pozwalające na mierzalne weryfikowanie ich osiągnięcia. Wszystkie wskaźniki z podziałem na wskaźniki produktu, i rezultatu z przypisanymi im wartościami początkowymi i końcowymi przedstawiono w tabeli poniżej.

Tab. 16 Wskaźniki i ich mierzalność

1.0	CEL 1	Rozwój turystyki w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe				
1.1	Przedsięwzięcia	Rozwój przedsiębiorczości – turystyka z poszanowaniem środowiska naturalnego (atrakcje turystyczne, zakwaterowania, gastronomia na bazie lokalnych produktów)				
1.2		Infrastruktura turystyczna, rekreacyjna, (pomosty, przystanie, wiaty, miejsca na ogniska, miejsca obsługi rowerzystów, – budowa, modernizacja (w tym modernizacja w zakresie dostępności)				
<i>Wskaźniki rezultatu</i>		<i>Jednostka miary</i>	Stan początkowy 2022 rok	plan 2029 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>	
w1.1	Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR (R.37)	sztuka	0	7	Informacja samorządu województwa o pozytywnie rozliczonych operacjach. Informacje pozyskane przez LGD od beneficjentów (wniosek, ankieta).	
w.1.1	Liczba operacji przyczyniających się do realizacji na obszarach wiejskich celów w zakresie zrównoważenia środowiskowego oraz osiągnięcia celów w dziedzinie łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania do niej (R.27)	Sztuka	0	3		
w.1.2	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR (R.41)	osoby	0	10 000		
Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja	Wskaźniki produktu			
			Nazwa	Jednostka miary	wartość	
początkowa 2022 rok	końcowa 2029 rok					

1.1	Rozwój przedsiębiorczości – turystyka z poszanowaniem środowiska naturalnego (atrakcje turystyczne, zakwaterowania, gastronomia na bazie lokalnych produktów)	mikro i mali przedsiębiorcy, osoby fizyczne i prawne	konkurs	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa lub rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Sztuka	0	10	Informacja Samorządu Województwa o zawartych umowach dofinansowania i pozytywnie rozliczonych operacjach.
1.2	Infrastruktura turystyczna, rekreacyjna, (pomosty, przystanie, wiaty, miejsca na ogniska, miejsca obsługi rowerzystów – budowa, modernizacja (w tym modernizacja w zakresie dostępności)	Osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki sektora publicznego, organizacje pozarządowe	konkurs	Liczba operacji ukierunkowanych na budowę lub modernizację infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej	sztuka	0	4	Informacje pozyskane przez LGD od beneficjentów (wniosek, ankieta)
SUMA				14				
2.0	CEL 2	Rozwój zielonej gospodarki						
2.1	Przedsięwzięcia	Podnoszenie świadomości mieszkańców na temat potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego (organizacja eventów, tworzenie ogrodów deszczowych, terenów zielonych, parków, prowadzenie działań edukacyjnych)						
2.2		Rozwój przedsiębiorczości - biogospodarka, zagrody edukacyjne, gospodarstwa agroturystyczne						
Wskaźniki rezultatu				Jednostka miary	Stan początkowy 2022 rok	plan 2029 rok	Źródło danych/sposób pomiaru	

w.2.1	Liczba operacji przyczyniających się do realizacji na obszarach wiejskich celów w zakresie zrównowazenia środowiskowego oraz osiągnięcia celów w dziedzinie łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania do niej (R.27)			Szt.	0	2	Sprawozdania z realizacji projektu grantowego z załącznikami na podstawie których ustalone zostaną dane: listy obecności, programy zajęć, dokumentacja zdjęciowa, wzory testów i statystyka ich wyników, statystyka odwiedzin stron www, listy uczestników konkursów, itp. w zależności od formy realizacji operacji	
w.2.2	Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR (R.37)			Szt.	0	5	Informacja samorządu województwa o pozytywnie rozliczonych operacjach. Informacje pozyskane przez LGD od beneficjentów (wniosek, ankieta).	
w.2.2	Liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR (R.39)			Szt.	0	3		
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja	Wskaźniki produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	wartość		Źródło danych/ sposób pomiaru
		początkowa 2022 rok	końcowa 2029 rok					
2.1	Podnoszenie świadomości mieszkańców na temat potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego (organizacja eventów,	osoby fizyczne, osoby prawne, LGD, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości	projekt grantowy/ operacja własna LGD, konkurs	Liczba operacji ukierunkowanych na przekazywanie wiedzy o ochrony dziedzictwa kulturowego lub	sztuka	0	2	Informacje z własnego monitoringu LGD na temat podpisanych umów z grantobiorcami.

	tworzenie ogrodów deszczowych, terenów zielonych, parków, prowadzenie działań edukacyjnych)	prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną		przyrodniczego				
2.2	Rozwój przedsiębiorczości - biogospodarka, zagrody edukacyjne, gospodarstwa agroturystyczne	osoby fizyczne, mikro i mali przedsiębiorcy, małe gospodarstwa rolne	konkurs	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa lub rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Sztuka	0	9	Informacja samorządu województwa o pozytywnie rozliczonych operacjach. Informacje pozyskane przez LGD od beneficjentów (wniosek, ankieta).
SUMA				11				
3.0	CEL 3	Poprawa atrakcyjności i dostępności obszaru służącej włączeniu społecznemu mieszkańców						
3.1	Przedsięwzięcia	Inicjatywy mieszkańców i NGO dla tworzenia wspólnej przestrzeni – budowa, modernizacja (miejsc spotkań, warsztatów, koncertów, w tym miejsc umożliwiających włączanie społeczne osób z niepełnosprawnościami, osób ubogich, samotnych, dzieci, młodzieży,...)						
3.2		Inicjatywy mieszkańców i NGO służące kształtowaniu świadomości obywatelskiej mieszkańców lub włączeniu społecznemu seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji (organizacja wydarzeń, np. festiwali, koncertów, konkursów kulinarnych, wydawnictwa, działania edukacyjne i szkoleniowe w celu przygotowania liderów życia publicznego i społecznego, działania z zakresu włączenia społecznego ...)						
3.3		Inicjatywy mieszkańców i NGO dla opracowania strategii smart village ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów danej społeczności wiejskiej						
3.4		Rozwój przedsiębiorczości - usługi z zakresu sprawności fizycznej i zdrowia, opieki nad seniorami						

Wskaźniki rezultatu			Jednostka miary	Stan początkowy 2022 rok	plan 2029 rok	Źródło danych/sposób pomiaru	
w.3.1	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR (R.41)		osoba	0	10 000	Informacja samorządu województwa o pozytywnie rozliczonych operacjach. Informacje pozyskane przez LGD od beneficjentów (wniosek, ankieta).	
w.3.2	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR (R.41)		osoba	0	6 000		
w.3.2	Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego (R.42)		Osoba	0	300	Informacje pozyskane przez LGD od beneficjentów (wniosek, ankieta). Sprawozdania z realizacji projektu grantowego lub operacji własnej z załącznikami na podstawie których ustalone zostaną dane: listy obecności, programy, dokument opracowanej strategii inteligentnej wsi	
w.3.3	Liczba wspieranych strategii inteligentnych wsi (R.40)		Szt.	0	8		
w.3.4	Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR (R.37)		Szt.	0	5		
Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja	Wskaźniki produktu				
			Nazwa	Jednostka miary	wartość		Źródło danych/ sposób pomiaru
					początkowa 2022 rok	końcowa 2029 rok	

3.1	Inicjatywy mieszkańców i NGO dla tworzenia wspólnej przestrzeni – budowa, modernizacja (miejsc spotkań, warsztatów, koncertów, w tym miejsc umożliwiających włączanie społeczne osób z niepełnosprawnościami, osób ubogich, samotnych, dzieci, młodzieży,...)	Osoby fizyczne, osoby prawne, LGD, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną	Konkurs, projekt grantowy	Liczba operacji dotyczących infrastruktury w zakresie włączenia społecznego	sztuka	0	4	Informacja Samorządu Województwa o zawartych umowach dofinansowania i pozytywnie rozliczonych operacjach. Informacje pozyskane przez LGD od beneficjentów (wniosek, ankieta)
3.2	Inicjatywy mieszkańców i NGO służące kształtowaniu świadomości obywatelskiej mieszkańców lub włączeniu społecznemu seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji (organizacja wydarzeń, np. festiwali, koncertów, konkursów kulinarnych, wydawnictwa, działania edukacyjne i szkoleniowe w celu przygotowania liderów życia publicznego i społecznego, działania z zakresu włączenia społecznego ...)	Osoby fizyczne, osoby prawne, LGD, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną	projekt grantowy operacja własna LGD, konkurs	Liczba operacji ukierunkowanych na realizację inicjatyw promujących zachowanie i upowszechnianie dziedzictwa lokalnego	Sztuka	0	3	Informacje pozyskane przez LGD od beneficjentów (wniosek, ankieta). Sprawozdania z realizacji projektu grantowego lub operacji własnej z załącznikami na podstawie których ustalone zostaną dane: listy obecności, programy.
				Liczba operacji ukierunkowanych na realizację inicjatyw z zakresu aktywizacji i włączenia społecznego	Sztuka	0	2	

3.3	Inicjatywy mieszkańców i NGO dla opracowania strategii smart village ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów danej społeczności wiejskiej	Osoby fizyczne, osoby prawne, LGD, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną	projekt grantowy/operacja własna LGD, konkurs	Liczba operacji ukierunkowanych na opracowanie koncepcji inteligentnej wsi	sztuka	0	1	Informacje pozyskane przez LGD od beneficjentów (wniosek, ankieta). Sprawozdania z realizacji projektu grantowego lub operacji własnej z załącznikami na podstawie których ustalone zostaną dane: listy obecności, programy, opracowany dokument koncepcji.
3.4	Rozwój przedsiębiorczości - usługi z zakresu sprawności fizycznej i zdrowia, opieki nad seniorami	Osoby fizyczne, mikro i mali przedsiębiorcy	konkurs	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa lub rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Sztuka	0	7	Informacja Samorządu Województwa o zawartych umowach dofinansowania i pozytywnie rozliczonych operacjach. Informacje pozyskane przez LGD od beneficjentów (wniosek, ankieta, wywiad).
SUMA				17				

Rozdział VII Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

VII. 1. Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych.

W ramach realizacji LSR LGD MM wybiera projekty do realizacji na podstawie umowy ramowej. W ramach LSR LGD MM będą realizowane następujące metody wdrażania:

- a) operacje realizowane indywidualnie w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD i wybieranych przez Radę Decyzyjną a następnie przedkładanych do weryfikacji do Samorządu Województwa,
- b) operacje realizowane w partnerstwie w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD i wybieranych przez Radę Decyzyjną a następnie przedkładanych do weryfikacji do Samorządu Województwa,
- c) projekty grantowe realizowane zgodnie z art. 14 ust. 5 ustawy o rozwoju lokalnym,
- d) Operacje „własne” LGD w których beneficjentem i realizatorem jest LGD w sytuacji kiedy operacja służąca dobru ogółu zaplanowana w LSR nie spotkała się z zainteresowaniem innych wnioskodawców.

Projekty współfinansowane w ramach realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju dla obszaru LGD MM będą podlegały określonym procedurom, kryteriom naboru i selekcji. Przyjęte rozwiązania są zgodne przepisami krajowymi:

- a) Ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2022 r. poz. 943, Dz.U. z 2023 r. poz. 412)
- b) Ustawą z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2020 r. poz. 2261)
- c) Ustawą z dnia 8 kwietnia 2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (Dz. U. z 2023 poz. 412)

Procedury są niedyskryminujące, przejrzyste, oparte na obiektywnych kryteriach wyboru operacji, które pozwalają uniknąć konfliktów interesów.

Wprowadzono rozwiązania zabezpieczające przed popełnianiem błędów przez członków Rady podczas oceny wniosków. Sekretarz Rady upoważniony został do unieważnienia decyzji podjętych przez członków Rady, jeśli zawierają błędy proceduralne lub merytoryczne.

Ponadto aby zobiektywizować proces oceny decyzja w sprawie spełniania danego kryterium podejmowana jest większością głosów członków Rady z zachowaniem parytetów sektorowych oraz wyłączeń z wyboru operacji z uwagi na ryzyko zaistnienia konfliktu interesu. Dodatkowo założono prowadzenie rejestru interesów członków Rady, pozwalającego na identyfikację charakteru powiązań z wnioskodawcami/poszczególnymi projektami.

W przypadku PS WPR 2023-2027 wysokość wsparcia przyznawanego na rozpoczęcie działalności gospodarczej, będzie wynosiła do 150 000,00 zł. Ostateczne zasady dostępności poszczególnych kwot określone zostaną w ogłoszeniu o naborze wniosków. Wysokość przyznanej pomocy w formie płatności ryczałtowej wynika z sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru oraz danych historycznych. Z danych tych wynika, że ilość wniosków na podejmowanie działalności przy kwocie dofinansowania 100 000,00zł zawsze przekraczała limit kwoty dostępnej w naborze. Wartość całkowita zgłaszanych projektów też przekraczała dostępną kwotę 100.000,00zł i była finansowana ze środków własnych beneficjentów. Wysokość proponowanego wsparcia odzwierciedla zidentyfikowane potrzeby z okresu wdrażania 2014-2020.

Intensywność udzielanej pomocy, będzie uzależniona od kategorii beneficjenta lub rodzaju operacji zgodnie z Ustawą z dnia 8 kwietnia 2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027

Tab. 17 Intensywność pomocy

zakres	Beneficjent	Kwota udzielanej pomocy w zł	Poziom dofinansowania
Podejmowanie działalności gospodarczej	Osoba fizyczna	do 150 000,00	Zgodnie z PS WPR
Rozwijanie działalności	Mikro i mali przedsiębiorcy	do 500 000,00	Zgodnie z PS

gospodarczej			WPR
Rozwijanie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych	Osoba fizyczna prowadząca małe gospodarstwa rolne	do 500.000,00	Zgodnie z PS WPR
Przygotowanie jednej koncepcji inteligentnej wsi	Osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, LGD	do 4.000,00	Zgodnie z PS WPR
Budowa lub przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury – inwestycje nieprodukcyjne	Osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, LGD	do 500 000zł	Zgodnie z PS WPR
Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców (organizacja eventów, tworzenie ogrodów deszczowych, terenów zielonych, parków, prowadzenie działań edukacyjnych)	Osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, LGD	od 5 000,00 do 50 000 zł dla operacji bez elementu infrastruktury edukacyjnej	Zgodnie z PS WPR
		do 100.000,00 dla operacji z elementem infrastruktury edukacyjnej	
Inicjatywy mieszkańców i NGO dla realizacji działań aktywizujących mieszkańców w obszarach dziedzictwa lokalnego (organizacja wydarzeń, np. festiwali, koncertów, konkursów kulinarnych, wydawnictwa, działania edukacyjne i szkoleniowe w celu przygotowania liderów życia publicznego i społecznego, działania z zakresu włączenia społecznego ...)	Osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, LGD	od 5 000,00 do 50 000 dla operacji obejmującej działania krótkie (wydarzenia, wydawnictwa, ...)	Zgodnie z PS WPR
		do 250 000,00 dla operacji obejmującej działania długotrwałe, systemowe	

VII.2 Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów

Procedury wyboru operacji w tym kryteria wyboru operacji powstały w procesie uspołecznionym obejmującym szereg działań. Udział mieszkańców w przygotowaniu LSR w tym zakresie rozpoczął się już na etapie przeprowadzania ewaluacji aktualnie wdrażanych strategii. Podczas prowadzenia badania ewaluacyjnego uzyskano opinie mieszkańców w zakresie stosowanych dotychczas kryteriów oceny i zasad wyboru operacji. Uwagi zebrane na tym etapie posłużyły do opracowania przez zespół roboczy wstępnej propozycji kryteriów wyboru do LSR. Projekt tych treści skonsultowany został z mieszkańcami poprzez umieszczenie propozycji na stronie internetowej LGD, przesłanie pocztą e-mail do członków Stowarzyszenia i mieszkańców wg bazy adresowej posiadanej przez LGD. Mieszkańcy mieli możliwość zgłoszenia swoich uwag i propozycji. Na tym etapie konsultacje

przeprowadzono również podczas panelów dyskusyjnych sektorem publicznym (władze samorządowe) oraz członkami organów Stowarzyszenia: Rady Decyzyjnej, Zarządu. Spotkania takie odbyły się w dniu 10.05.2023 r. i 15.05.2023. Następnie zespół roboczy podczas panelu i warsztatu ewaluacyjnego przeanalizował zgłoszone uwagi i przygotował projekt kryteriów wyboru operacji, który został przedstawiony do konsultacji społecznych, a następnie członkom Stowarzyszenia do dyskusji i zatwierdzenia na Walnym Zebraniu Członków 01.06.2023

Procedury wyboru operacji stanowią integralną część Umowy ramowej na realizację LSR, zatwierdzonej uchwałą Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia, a zatem ich zmiana będzie przeprowadzana w tym samym trybie. Przygotowanie i wdrażanie LSR należy do zadań Zarządu zgodnie z § 34 pkt 7 Statutu LGDMM. Tak więc inicjatywa dotycząca zmian kryteriów wyboru operacji powinna wyjść ze strony Zarządu w oparciu o wyniki ewaluacji wdrażania LSR. Procedura zmiany kryteriów zostaje uruchomiona, jeżeli przyjęte w ramach Procedury wyboru i oceny operacji zestawy kryteriów nie przynoszą spodziewanych rezultatów i nie powodują wyboru operacji, które w najlepszy sposób przyczyniałyby się do realizacji celów LSR.

Procedura zmiany kryteriów przebiegać będzie zgodnie z opracowanymi szczegółowymi procedurami aktualizacji LSR stanowiącymi odrębny dokument.

W następnym rozdziale zaprezentowano wypracowane podstawowe założenia do kryteriów wyboru w odniesieniu do diagnozy obszaru i informacji z konsultacji. Natomiast szczegółowy sposób ich stosowania, definicje i wymagania w zakresie dokumentów koniecznych do ich weryfikacji zawarte zostały w dokumencie „Procedury oceny i wyboru operacji” przyjętym odrębną uchwałą Walnego Zebrania Członków.

VII. 3 Wypracowane podstawowe założenia do kryteriów lokalnych oceny operacji.

Przy opracowywaniu kryteriów wyboru stosowana jest zasada niedyskryminowania uczestników wdrażania LSR zainteresowanych uzyskaniem dofinansowania. Zachowane zostały wszystkie wymagane przepisami uregulowania wynikające z Karty Praw Podstawowych. Dla poszczególnych zakresów w kryteriach uwzględniono premiowanie operacji szczególnie przyczyniających się do osiągnięcia zaplanowanych celów i wskaźników. Jednak przy ich konstruowaniu wzięto pod uwagę zachowanie równowagi zapewniającej możliwość ubiegania się o dofinansowanie jak najszerszej grupie mieszkańców. Wśród kryteriów, które zdaniem konsultujących powinny być uwzględnione przy wyborze operacji do dofinansowania pojawiły się następujące propozycje:

- 1) Związywanie wnioskodawcy z obszarem wdrażania LSR ,
- 2) Realizowanie operacji w partnerstwie,
- 3) Stosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska,
- 4) Tworzenie miejsc pracy,
- 5) Wspieranie osób z grup w niekorzystnej sytuacji.

Z konsultacji wynika również, że należy zrezygnować z ustalania kolejności na liście rankingowej poprzez kolejność czasową składania wniosku. Należy natomiast zastosować kryteria decydujące pozwalające na ustalenie tej kolejności.

VII.4 Zasada innowacyjności w kryteriach wyboru operacji.

Długookresowy program wzrostu społeczno-gospodarczego Unii Europejskiej zdeteminowany został obecnie przez problematykę mitygacji i zmian klimatu. Zagadnienia te określono w dokumencie Zrównoważona Europa do 2030. W dokumencie tym przedstawiono trzy scenariusze skutecznych działań na rzecz realizacji celów zrównoważonego rozwoju. Opierają się one na kontynuacji włączania przez Komisję celów zrównoważonego rozwoju do wszystkich istotnych polityk UE niezależnie od działań państw członkowskich. Również w poszczególnych EFSI podkreśla się znaczenie innowacyjności w realizacji operacji. Jednocześnie trzeba zauważyć, że nie zawsze określenie innowacyjności przypisuje się tylko w znaczeniu technologii, maszyn, oprogramowania, czy systemów organizacyjnych i zarządzania. W naszej strategii kryterium innowacyjności zastosowane zostanie w zakresie działań dotyczących rozwoju przedsiębiorczości oraz rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych.

W przypadku wdrażania niniejszej LSR kryterium innowacyjności określono w sposób przystający do celów w niej zakładanych oraz realiów wynikających z uwarunkowań społeczno-gospodarczych oraz geograficznych.

Dlatego przyjęto podstawową zasadę wg której za innowacje uznaje się wszelkie zmiany jakościowe charakteryzujące się nowością i oryginalnością w skali miejscowości, gminy, obszaru LGD, a nawet gospodarstwa, czy przedsiębiorcy.

W przypadku działań związanych z zakresami dotyczącymi rozwoju przedsiębiorczości na obszarze wdrażania LSR operacja spełniać będzie kryterium innowacyjności jeżeli przewiduje:

- rozwój nowych produktów/usług, lub
- wykorzystanie nowoczesnych maszyn, lub technologii, lub systemów informatycznych, lub systemów zarządzania (nowych lub znacząco udoskonalonych dla firmy).

Dodatkowo Rada Decyzyjna oceniać będzie stopień oryginalności zmian w innowacyjności sprawdzając czy są one:

- kreatywne – powstają w wyniku autorskiego pomysłu, dotyczą nowych produktów, usług, procesów lub organizacji,
- imitujące – wzorowane na wcześniej powstałych produktach, usługach, procesach lub organizacji. Dotyczące nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych,
- pozorne – w rzeczywistości nie są to innowacje w skali LSR. Są to jedynie drobne zmiany oferujące rzekome nowości

VII. 5 Projekty grantowe i operacje własne

Metoda wdrażania Operacje „własne” w których beneficjentem i realizatorem jest LGD stosowana jest w sytuacji kiedy operacja służąca dobru ogółu zaplanowana w LSR nie spotkała się z zainteresowaniem innych wnioskodawców. Metoda będzie stosowana aby zapewnić osiągnięcie wszystkich wskaźników zaplanowanych w ramach LSR. Operacje własne odnoszą się do projektów adresowanych do sektora społecznego i publicznego na działania o charakterze niezarobkowym. LGD deklaruje realizację operacji własnej, zamieszczając informację o planowanej operacji na 30 dni na stronie internetowej Stowarzyszenia.

Dopuszcza się realizację operacji własnych w ramach celów i przedsięwzięć:

Tab. 18 Operacje własne

Cele	Przedsięwzięcia	Program finansujący
C.2 Rozwój zielonej gospodarki	P.2. 1 Podnoszenie świadomości mieszkańców na temat potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego (organizacja eventów, tworzenie ogrodów deszczowych, terenów zielonych, parków, prowadzenie działań edukacyjnych)	PS WPR, Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (za pośrednictwem WFOŚiGW)
C.3 Poprawa atrakcyjności i dostępności obszaru służąca włączeniu społecznemu mieszkańców	P.3.2 Inicjatywy mieszkańców i NGO dla realizacji działań aktywizujących mieszkańców w obszarach dziedzictwa lokalnego (organizacja wydarzeń, np. festiwalu, koncertów, konkursów kulinarnych, wydawnictwa, działania edukacyjne i szkoleniowe w celu przygotowania liderów życia publicznego i społecznego, działania z zakresu włączenia społecznego ...)	PS WPR, Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-mazurskiego – konkursy dla NGO, dla działań długofalowych ukierunkowanych na włączenie społeczne również Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego
	P.3.3 Inicjatywy mieszkańców i NGO dla opracowania strategii smart village ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów danej społeczności wiejskiej	PS WPR

Projekt realizowany metodą operacji własnych, poddawany jest procedurze oceny Rady analogicznej do oceny operacji składanych przez wnioskodawców innych niż LGD. Operacja może być rekomendowana do dofinansowania jeśli uzyska co najmniej minimalną ilość punktów z oceny kryterialnej dla danego zakresu tematycznego.

W ramach LSR przewiduje się realizację Projektów grantowych w ramach PROW. Projekty Grantowe adresowane są do sektora publicznego i społecznego. Projekty Grantowe będą realizowane w ramach celów i przedsięwzięć:

Tab. 19 Projekty grantowe

Cele	Przedsięwzięcia	Program finansujący
C.2 Rozwój zielonej gospodarki	P.2.1 Podnoszenie świadomości mieszkańców na temat potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego (organizacja eventów, tworzenie ogrodów deszczowych, terenów zielonych, parków, prowadzenie działań edukacyjnych)	PS WPR, Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (za pośrednictwem WFOŚiGW)
C.3 Poprawa atrakcyjności i dostępności obszaru służąca włączeniu społecznemu mieszkańców	P.3.2 Inicjatywy mieszkańców i NGO dla realizacji działań aktywizujących mieszkańców w obszarach dziedzictwa lokalnego (organizacja wydarzeń, np. festiwali, koncertów, konkursów kulinarnych, wydawnictwa, działania edukacyjne i szkoleniowe w celu przygotowania liderów życia publicznego i społecznego, działania z zakresu włączenia społecznego ...)	PS WPR, Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-mazurskiego – konkursy dla NGO, dla działań długofalowych ukierunkowanych na włączenie społeczne również Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego
	P.3.3 Inicjatywy mieszkańców i NGO dla opracowania strategii smart village ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów danej społeczności wiejskiej	PS WPR

Poprzez wdrażanie projektów grantowych i operacji własnych, zostaną osiągnięte następujące wskaźniki produktu i rezultatu:

- 1) Liczba operacji ukierunkowanych na przekazywanie wiedzy o potrzebie ochrony zasobów kulturowych lub przyrodniczych (wskaźnik produktu),
- 2) Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR (wskaźnik rezultatu),
- 3) Liczba operacji ukierunkowanych na realizację inicjatyw z zakresu włączenia społecznego (wskaźnik produktu)
- 4) Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego (wskaźnik rezultatu)
- 5) Liczba operacji ukierunkowanych na opracowanie koncepcji inteligentnej wsi (wskaźnik produktu)
- 6) Liczba wspieranych strategii inteligentnych wsi (wskaźnik rezultatu)

Rozdział VIII Plan Działania

Osiągnięcie zaplanowanych w LSR celów i wskaźników rozplanowane zostało z uwzględnieniem przedziałów czasowych uwidocznionych w szczegółowym planie działania stanowiącym załącznik do LSR. Ogólną kwotę na wdrażanie LSR w okresie 2021-2029 wynoszącą 2 500 000,00 EUR podzielono na cele i przedsięwzięcia zdefiniowane na etapie konstruowania LSR.

Kwotę 1 262 500,00 EUR przeznaczono na dofinansowanie operacji przyczyniających się do tworzenia i utrzymania miejsc pracy na obszarze LGD. Mając na względzie fakt, że pierwsze konkursy LGD będzie mogła ogłosić w drugim kwartale 2024 wydatkowanie środków w tym zakresie zaplanowano na lata 2024 – 2025. Połowę kwoty w roku 2024 i połowę w roku 2025. Natomiast osiągnięcie wskaźników dla zakresu „rozwój

przedsiębiorczości” podzielono na lata 2025 – 2027 uwzględniając fakt, że wskaźnik w zakresie nowych miejsc pracy wlicza się w momencie zakończenia danej operacji. Podsumowanie dotychczasowych statystyk zainteresowania dofinansowaniem ze strony Beneficjentów potwierdziło aktualność przeprowadzonej analizy i sformułowanych celów. Nadal obserwujemy zainteresowanie Wnioskodawców uzyskaniem dofinansowania na podejmowanie działalności gospodarczej, w tym również ludzi młodych. We wszystkich przeprowadzonych naborach kwota wnioskowanej pomocy przekraczała co najmniej dwukrotnie posiadaną przez LGD alokację. Wynika z tego, że mieszkańcy posiadają pomysły na otwieranie własnych biznesów, ale brakuje im potencjału finansowego na ich zrealizowanie. Zaobserwowaliśmy również, że większa część wniosków o dofinansowanie składana jest przez ludzi młodych. Dlatego LGD w kwocie skierowanej na rozwój przedsiębiorczości 1.262 tys. EUR przeznaczyła na wsparcie przedsięwzięć realizujących wskaźnik w zakresie samozatrudnienia (tworzenia miejsc pracy).

Natomiast dla przedsięwzięć związanych z małą infrastrukturą zaplanowano osiągnięcie 100% wskaźników w przedziale czasowym 2024 - 2026. Dla działań dotyczących infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej przeznaczono kwotę 500 tys. EUR oraz na infrastrukturę związaną z działaniami w zakresie włączenia społecznego również 500 tys. EUR. Na zakres związany z budowa lub modernizacją małej infrastruktury zaplanowano ogółem kwotę 1 mln. EUR i stanowi to 40% budżetu na wdrażanie LSR. Są to środki planowane do wykorzystania przez jednostki sektora finansów publicznych w ramach Celu 1 i Celu 3 określonego w LSR.

Efektom zrealizowanych działań są nowe lub przebudowane obiekty infrastruktury takie jak place zabaw, pomosty, siłownie zewnętrzne, świetlice, miejsca spotkań, ekspozycje. Wykorzystanie dodatkowych środków na wsparcie podobnych przedsięwzięć zgodne będzie z celem określonym w LSR jako „Rozwój turystyki w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe” i celem „Poprawa atrakcyjności i dostępności obszaru służąca włączeniu społecznemu mieszkańców”.

Środki przeznaczone na realizację operacji grantowych i operacji własnych wydatkowane będą w okresie 2025 – 2027. Kwoty w naborach będą podzielone na zadania realizowane w krótkim czasie oraz zadania realizowane długofalowo (systemowo). Zadania długofalowe skierowane będą w kierunku wsparcia osób w niekorzystnej sytuacji mieszkających na obszarze wdrażania LSR. Ponieważ LGD będzie po raz pierwszy realizować operacje grantowe z zadaniami długofalowymi z zakresu włączenia społecznego pierwszy projekt w tym zakresie będzie projektem próbnym i planowany jest do realizacji w 2025 roku, a po jego zakończeniu i dokonaniu analizy ogłoszony zostanie kolejny nabór zadań grantowych z takiego zakresu.

Środki na wsparcie funkcjonowania i działań aktywizacyjnych LGD pozwolą nadal wspierać beneficjentów w realizacji operacji na które uzyskali dofinansowanie, a także na wspieranie Wnioskodawców w przygotowaniu dobrych projektów i ubieganie się o dofinansowanie. Pozwoli to również na sprawne informowanie o możliwościach uzyskania dofinansowania z wykorzystaniem nowoczesnych technik informacyjno-komunikacyjnych (strona www. Korespondencja e-mail) oraz poprzez indywidualne doradztwo w Biurze LGD i na organizowanych spotkaniach szkoleniowo-informacyjnych. Dodatkowe działania jakie będziemy podejmować w ramach środków na aktywizację i funkcjonowanie to wsparcie mieszkańców w zakresie poszukiwania innych poza PS WPR źródeł finansowania pomysłów wpisujących się w realizację celów strategii. Inne wsparcie oferowane mieszkańcom to poszukiwanie partnerów do wspólnych realizacji projektów i budowanie partnerstw wielosektorowych dla rozwiązywania problemów na obszarze wdrażania LSR.

VIII. 1 Kamienie milowe

Tab. 20 Budżet w przedziałach czasowych (bez bieżących i aktywizacji) – EUR

Cel	Przedziały czasowe						
	2024	2025	2026	2027	2028	2029	RAZEM
C.1 Rozwój turystyki w oparciu o lokalne zasoby	650 000,00	300 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	950 000,00

przyrodnicze i kulturowe							
C.2 Rozwój zielonej gospodarki	0,00	462 500,00	30 000,00	0,00	0,00	0,00	492 500,00
C.3 Poprawa atrakcyjności i dostępności obszaru służącej włączeniu społecznemu mieszkańców	7 500,00	940 000,00	25 000,00	85 000,00	0,00	0,00	1 057 500,00
Razem:	657 500,00	1 702 500,00	55 000,00	85 000,00	0,00	0,00	2 500 00,00

Do końca 2026 roku planowane jest zawarcie umów dofinansowania na kwotę 2 415 000,00EUR co stanowi 96,6% ogólnej kwoty przeznaczonej na wdrażanie LSR. Przewidujemy, że do końca czerwca 2026 r. wartość ta wyniesie 2 357 500,00 EUR (94%) i zapewni to osiągnięcie wdrażania na poziomie 40% środków na wdrażanie LSR.

Rozdział IX Plan finansowy LSR

Ogólna kwota na wdrażanie LSR w okresie 2021 - 2029 wynosi 2 500 000,00 EUR. Kwota zaplanowana na funkcjonowanie i aktywizację to 562 500,00 EUR. Na realizację operacji własnych i projektów grantowych zaplanowano kwotę 237 500,00 EUR (9,5% ogólnej kwoty). Pozostała część budżetu skierowana do odbiorczyń i odbiorców w ramach wdrażania LSR wynosi 2 262 500,00 EUR (90,5% ogólnej kwoty). Budżet przedstawiono również w załączniku Nr 3 do LSR

Tab. 21 Budżet

Planowana wysokość środków na wdrażanie LSR i zarządzanie LSR				
zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR	EFS+	
Wdrażanie LSR (art..34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	2 500 000,00	0,00	0,00	2 500 000,00
Zarządzanie LSR (art..34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	562 500,00	0,00	0,00	562 500,00
Razem	3 062 500,00	0,00	0,00	3 062 500,00

IX.1 Opis źródeł finansowania i powiązanie ich z celami

Bezpośrednim źródłem finansowania działań wskazanych w Planie działania są środki na wdrażanie LSR z Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027. Cele wybrane do finansowania z PS WPR wpisują się w zakresy wskazane w tym planie i przyczyniają się do realizacji wskaźników rezultatu PS WPR co przedstawione zostały we wcześniejszych zapisach strategii oraz w planie działania załączonym do LSR.

LGD poszukiwać będzie też innych źródeł finansowania dla realizacji przedsięwzięć odpowiadających na potrzeby wskazane w strategii. Dokonując analizy w tym zakresie widzimy możliwość skorzystania ze wsparcia w ramach następujących programów:

1. Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur na lata 2021-2027. W programie tym szukać będziemy finansowania na działania związane z edukacją i aktywizacją mieszkańców oraz realizacją wspólnych przedsięwzięć w tematyce adaptacji obszaru do zmian klimatu. Drugim potencjalnym obszarem dla którego finansowanie można znaleźć w tym programie to działania w kierunku włączenia społecznego osób w niekorzystnej sytuacji. Przepisanie celów i przedsięwzięć do poszczególnych priorytetów programu przedstawiono w rozdziale IV.3 Analiza możliwości wsparcia inicjatyw – pozostałe instrumenty.
2. Program Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027. Tutaj widzimy możliwość wsparcia naszych działań w ramach celu szczegółowego „Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia”. Środki dystrybuowane będą przez Narodowy Fundusz ochrony Środowiska. Wśród rodzajów działań możliwych do wsparcia wymienia się tutaj:
  - infrastrukturę turystyczną ukierunkowującą ruch turystyczny, w celu zmniejszenia antropopresji na obszary chronione;
  - podnoszenie świadomości ekologicznej i promowanie postaw proekologicznych lokalnych społeczności, m.in. przedsiębiorców, lokalnych liderów, dzieci i młodzieży, organizacji społecznych, gospodarczych.Ten zakres wsparcia z w/w programu pozwoli na podejmowanie w partnerstwie LGD z samorządami i organizacjami pozarządowymi działań wzmacniających osiągnięciu Celu 1 Rozwój turystyki w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe i Celu 2 Rozwój zielonej gospodarki.
3. Fundusze w ramach Narodowego Instytutu Wolności takie jak Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich. Środki z tych Funduszy to przede wszystkim możliwość wzmocnienia działań przewidzianych w LSR w celu 3 Poprawa atrakcyjności i dostępności obszaru służąca włączeniu społecznemu mieszkańców. Przepisanie celów i przedsięwzięć do poszczególnych priorytetów programu przedstawiono w rozdziale IV.3 Analiza możliwości wsparcia inicjatyw – pozostałe instrumenty.

Rozdział X Monitoring i ewaluacja

Prowadzenie monitoringu i ewaluacji realizacji LSR w całym okresie jej wdrażania jest procesem koniecznym dla sprawdzenia czy udaje się skutecznie osiągać cele zapisane w strategii. Wyniki procesów zaplanowanych w ramach monitoringu mogą skutkować koniecznością ewaluacji LSR. Ewaluacja ta może zmierzać w kierunku aktualizacji, lub zmiany planowanych w LSR działań i efektów. Istotą wdrażania strategii rozwoju jest poprawa sytuacji mieszkańców obszaru, poprzez osiąganie celów poprzez realizację wskaźników. Dlatego proces ten będzie prowadzony w całym okresie przewidzianym na wdrażanie LSR (2021-2029), ale również po roku 2029 w celu obserwowania efektów oddziaływania zrealizowanych operacji.

LGD dokonywać będzie systematycznej i obiektywnej oceny LSR, jej założeń, przebiegu wdrażania, osiągniętych rezultatów z punktu widzenia adekwatności, skuteczności, efektywności, oddziaływania i trwałości podejmowanych działań. Ewaluacja LSR dostarczać będzie rzetelnych i użytecznych informacji, które będą następnie wykorzystane w procesie decyzyjnym oraz we współpracy partnerów zaangażowanych we wdrażanie strategii.

Zadania w zakresie monitoringu i ewaluacji realizowane będą przez:

Zespół monitorujący,
Walne Zebranie Członków,
Zarząd LGD.

Monitoring realizowany będzie w oparciu o następujące podstawowe kryteria:

wykorzystanie budżetu LSR,
ilość i jakość składanych wniosków,
efektywność realizacji operacji wybranych do dofinansowania (osiągnięcie wskaźników, udział podpisanych umów z beneficjentami w stosunku do limitu środków, postęp w wydatkowaniu środków przez beneficjentów),
rodzaj operacji (odsetek operacji w wyniku których powstaną miejsca pracy).

Zespół monitorujący

W celu realizacji powyższych zadań powołany zostanie Zespół Monitorujący, który będzie pracował zgodnie z opracowanym harmonogramem. W skład zespołu monitorującego wejdą co najmniej trzy osoby wskazane na Walnym Zebraniu Członków spośród członków LGD. Zespół przygotowywał będzie raport z dokonanej ewaluacji na każdym etapie przewidzianym w harmonogramie. Raport ten będzie zawierał, w razie takiej potrzeby, rekomendacje dotyczące działań jakie należałoby podjąć w przypadku zagrożenia dla nieosiągnięcia celów i wskaźników LSR. Następnie raport ten prezentowany będzie Walnemu Zebraniu Członków do zatwierdzenia i powierzenia Zarządowi LGD wykonania przyjętych przez WZC rekomendacji.

Walne Zebranie Członków LGD

Ocena przed podjęciem realizacji LSR – czy i w jakim zakresie przyczynia się do osiągnięcia planowanych w strategii celów? Ocena ta zostanie dokonana na podstawie przygotowanego z udziałem mieszkańców projektu LSR poprzez podjęcie uchwały o zatwierdzeniu LSR.

W trakcie realizacji LSR Walne Zebranie Członków będzie opiniować propozycje Zarządu w sprawie zmian w LSR w przypadku konieczności ich dokonania dla osiągnięcia celów strategii i zaplanowanych wskaźników. WZC będzie opiniować sprawozdania Zarządu w zakresie przeprowadzonych naborów i realizowanych projektów w ramach LSR, oraz ich odniesienia do planowanych wskaźników.

Po realizacji LSR – ocena w zakresie osiągniętych wskaźników, oraz efektów długoterminowych i zakładanych na wstępie korzyści. Walne Zebranie Członków rozpatrzy i przyjmie również sprawozdanie Zarządu z wykonania LSR przygotowane w oparciu o przeprowadzoną ewaluację, pokazujące osiągnięcie zakładanych celów po zakończeniu realizacji LSR.

Zarząd LGD

W zakresie monitoringu i ewaluacji do kompetencji Zarządu należeć będzie bieżąca ocena efektów wdrażania LSR w trakcie jej realizacji. Zarząd będzie dokonywał tej oceny w oparciu o sprawozdania Biura LGD i Radę Decyzyjną przygotowane po przeprowadzonych naborach operacji. Do oceny tej posłużą również informacje pozyskiwane na bieżąco od beneficjentów pomocy. W tym celu dokonana zostanie przez Zarząd ocena poziomu satysfakcji i potrzeb uczestników przedsięwzięć i operacji realizowanych w ramach LSR.

W ramach monitoringu niezbędne są również bieżące działania zmierzające do oceny efektów wdrażania LSR w trakcie realizacji. W wyniku tych działań również przygotowywane będą sprawozdania lub raporty zawierające rekomendacje w zakresie ewaluacji LSR.

W zakresie ewaluacji do kompetencji Zarządu należeć będzie bieżąca ocena efektów wdrażania LSR. Oceny takiej Zarząd dokonywał będzie na podstawie danych dostarczonych przez Biuro LGD.

Systematyczna i obiektywna ocena wdrażania LSR z punktu widzenia adekwatności, efektywności, skuteczności oddziaływania i trwałości efektów jest niezbędna dla wykorzystania środków w sposób przyczyniający się do rozwiązywania problemów obszaru. Żeby można było na bieżąco reagować w przypadku wystąpienia zagrożeń dla osiągnięcia celów LSR monitoring i ewaluacje należy prowadzić z zastosowaniem skutecznych procedur. Szczegółowo procedury te opisane zostaną w załączniku do LSR.

Plan komunikacji

W załączniku do LSR przedstawione zostały główne cele działań komunikacyjnych wynikające z przeprowadzonej analizy potrzeb/problemów komunikacyjnych.

Formularz 1: Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.1 Rozwój turystyki w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja, itp..)
450 000,00	P.1.1 Rozwój przedsiębiorczości – turystyka z poszanowaniem środowiska naturalnego (atrakcje turystyczne, zakwaterowania, gastronomia na bazie lokalnych produktów) – rozwijanie istniejących przedsiębiorstw lub/i tworzenie nowych przedsiębiorstw	osoby fizyczne, mikro i mali przedsiębiorcy	konkurs
500 000,00	P.1.2 Infrastruktura turystyczna, rekreacyjna, (pomosty, przystanie, wiaty, miejsca na ogniska, miejsca obsługi rowerzystów, – budowa, modernizacja (w tym modernizacja w zakresie dostępności)	osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną	konkurs
Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.2 Rozwój zielonej gospodarki	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja, itp..)
30 000,00	P.2. 1 Podnoszenie świadomości mieszkańców na temat potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego (organizacja eventów, tworzenie ogrodów deszczowych, terenów zielonych, parków, prowadzenie działań edukacyjnych)	osoby fizyczne, organizacje pozarządowe, LGD	projekt grantowy, operacja własna, konkurs
462 500,00	P.2.2.1 Rozwój przedsiębiorczości - biogospodarka, zagrody edukacyjne, gospodarstwa agroturystyczne - rozwijanie istniejących przedsiębiorstw lub/i tworzenie nowych przedsiębiorstw	osoby fizyczne, mikro i mali przedsiębiorcy, małe gospodarstwa rolne	konkurs
Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.3 Poprawa atrakcyjności i dostępności obszaru służąca włączeniu społecznemu mieszkańców	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja, itp..)

500 000,00	P.3.1 Inicjatywy mieszkańców i NGO dla tworzenia wspólnej przestrzeni – budowa, modernizacja (miejsc spotkań, warsztatów, koncertów, w tym miejsc umożliwiających włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami, osób ubogich, samotnych, dzieci, młodzieży,...)	osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną	konkurs
200 000,00	P.3.2 Inicjatywy mieszkańców i NGO służące kształtowaniu świadomości obywatelskiej mieszkańców lub włączeniu społecznemu seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji (organizacja wydarzeń, np. festiwali, koncertów, konkursów kulinarnych, wydawnictwa, działania edukacyjne i szkoleniowe w celu przygotowania liderów życia publicznego i społecznego, działania z zakresu włączenia społecznego ...)	osoby fizyczne, organizacje pozarządowe, LGD	projekt grantowy, operacja własna
7 500,00	P.3.3 Inicjatywy mieszkańców i NGO dla opracowania strategii smart village ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów danej społeczności wiejskiej	osoby fizyczne, organizacje pozarządowe, LGD	projekt grantowy, operacja własna
350 000,00	P. 3.4 Rozwój przedsiębiorczości - usługi z zakresu sprawności fizycznej i zdrowia, opieki nad seniorami - rozwijanie istniejących przedsiębiorstw lub/i tworzenie nowych przedsiębiorstw	osoby fizyczne, mikro i mali przedsiębiorcy	konkurs

Formularz 2: Plan działania

CEL	lata	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		Program
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	
C.1.	Rozwój turystyki w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe													
Przedsięwzięcie 1.1	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa i/lub rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	6 sztuk	60%	0	60%	4 sztuki	100%	0	100%	0	100%	0	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie 1.2	Liczba operacji ukierunkowanych na budowę lub modernizację infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej	0	0%	4 sztuki	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	
	Wskaźnik rezultatu 1.1 (1) Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR (R.37)	0	X	4 miejsca pracy	X	0	X	3 miejsca pracy	X	0	X	0	X	PS WPR
	Wskaźnik rezultatu 1.1 (2) Liczba operacji przyczyniających się do realizacji na obszarach wiejskich celów w zakresie zrównoważenia środowiskowego oraz osiągnięcia celów w dziedzinie łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania do niej (R.27)	0	X	0	X	0	X	3 operacje	X	0	X	0	X	PS WPR

Wskaźnik rezultatu 1.2 (1) Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR (R.41)		0	X	0	X	10 000 osób	X	0	X	0	X	0	X	PS WPR
C.2. Rozwój zielonej gospodarki														
Przedsięwzięcie 2.1	Liczba operacji ukierunkowanych na przekazywanie wiedzy o potrzebie ochrony dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego	0	0%	0	0%	2 sztuki	100%	0	100%	0	100%	0	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie 2.2	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa i/lub rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	9 sztuk	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	PS WPR
Wskaźnik rezultatu 2.1 (1) Liczba operacji przyczyniających się do realizacji na obszarach wiejskich celów w zakresie zrównoważenia środowiskowego oraz osiągnięcia celów w dziedzinie łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania do niej (R.27)		0	X	2 operacje	X	0	X	0	X	0	X	0	X	PS WPR
Wskaźnik rezultatu 2.2 (1) Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR (R.37)		0	X	5 miejsc pracy	X	0	X	0	X	0	X	0	X	PS WPR
Wskaźnik rezultatu 2.2 (2) Liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR (R.39)		0	X	3 przedsiębiorstwa	X	0	X	0	X	0	X	0	X	PS WPR

C.3. Poprawa atrakcyjności i dostępności obszaru służącej włączeniu społecznemu mieszkańców														
Przedsięwzięcie 3.1	Liczba operacji dotyczących infrastruktury w zakresie włączenia społecznego	0	0%	0.	0%	4 sztuki	100%	0	100%	0	100%	0	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie 3.2	Liczba operacji ukierunkowanych na realizację inicjatyw promujących zachowanie i upowszechnianie dziedzictwa lokalnego	0	0%	1 sztuka	33,33%	2 sztuki	100%	0	100%	0	100%	0	100%	PS WPR
	Liczba operacji ukierunkowanych na realizację inicjatyw z zakresu aktywizacji i włączenia społecznego	0	0%	1 sztuka	50%	1 sztuka	100%	0	100%	0	100%	0	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie 3.3	Liczba operacji ukierunkowanych na opracowanie koncepcji inteligentnej wsi	1	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie 3.4	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa i/lub rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	0	0%	7	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	PS WPR
Wskaźnik rezultatu 3.1 (1) Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury		0	X	0	X	0	X	0	X	10 000 osób	X	0	X	PS WPR

dzięki wsparciu z WPR (R.41)		X		X		X		X		X		X	
Wskaźnik rezultatu 3.2 (1) Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR (R.41)	0	X	0	X	3 000 osób	X	3 000 osób	X	0	X	0	X	PS WPR
Wskaźnik rezultatu 3.2 (2) Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego (R.42)	0	X	0	X	150 osób	X	150 osób	X	0	X	0	X	PS WPR
Wskaźnik rezultatu 3.3 (1) Liczba wspieranych strategii inteligentnych wsi (R.40)	0	X	8 strategii	X	0	X	0	X	0	X	0	X	PS WPR
Wskaźnik rezultatu 3.4 (1) Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR (R.37)	0	X	0	X	5 miejsc pracy	X	0	X	0	X	0	X	PS WPR

Formularz 3: Budżet LSR

Planowana wysokość środków na wdrażanie LSR i zarządzanie LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR	EFS+	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	2 500 000,00	0,00	0,00	2 500 000,00
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	562 500,00	0,00	0,00	562 500,00
Razem	3 062 500,00	0,00	0,00	2 062 500,00
* Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa o wartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW. ** W wierszu odpowiadającym danemu EFSI, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0”.				

Formularz 4: Plan wykorzystania budżetu LSR

Fundusz	środki zakontraktowane (w Euro) do:													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykonania budżetu LSR	kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykonania budżetu LSR	kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykonania budżetu LSR	kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykonania budżetu LSR	kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykonania budżetu LSR	kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykonania budżetu LSR	kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykonania budżetu LSR
EFROW	657 500,00	26,30	2 360 000,00	94,40	2 360 000,00	94,40	2 415 000,00	96,60	2 500 000,00	100,00	2 500 000,00	100,00	2 500 000,00	100,00
EFS +	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
EFRR	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
RAZEM	657 500,00	26,30	2 360 000,00	94,40	2 360 000,00	94,40	2 415 000,00	96,60	2 500 000,00	100,00	2 500 000,00	100,00	2 500 000,00	100,00